

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

EUROOPAN UNIONIN LAAJENTUMINEN BALKANILLA

Pro gradu

Kadetti

Tapio Kangasvuo

Kadettikurssi 92

Jalkaväkilinja

Kranaatinheitinlinja

Maaliskuu 2009

Kurssi Kadettikurssi 92	Linja Kranaatinheitinlinja
Tekijä Kadetti Tapio Kangasvuo	
Tutkielman nimi EUROOPAN UNIONIN LAAJENTUMINEN BALKANILLA	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka MPKK:n kurssikirjasto
Aika: Maaliskuu 2009	Tekstisivuja 57
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Euroopan unioni on ollut alusta alkaen rauhan ja vakauden hanke, jonka tarkoituksena on ollut estää toisen maailmansodan kaltaisen konfliktin uudelleensyntyminen. Unionin historia ulottuu 1950-luvulle, jolloin perustettiin yhteinen talousliitto, jonka tarkoituksena oli sitoa Saksan terästeollisuus ja estää Saksan uusi nousu.</p> <p>Jo silloin oli selvää, että unioni tulee laajentumaan, koska siten voidaan minimoida epävakkaan tilanteen syntymisen mahdollisuus. Aluksi laajentuminen oli hidasta ja vasta 1970-luvulla unioniin liittyi ensimmäisen kerran uusia jäsenvaltioita.</p> <p>Neuvostoliiton hajoaminen aloitti Euroopan unionin kasvun kylmän sodan loppumisen mahdollistaessa puolueettomien maiden liittymisen unioniin. Tämän jälkeen laajentuminen jatkui myös entisiin itäblokin maihin.</p> <p>Laajentuminen tuo haasteita monella eri osa-alueella, mutta sillä pyritään saavuttamaan taloudellinen tasapaino ja rauha koko Euroopan talousalueelle. Jotta tämä saavutettaisiin, on laajentumisen jatkuttava käsittämään koko Euroopan alue.</p> <p>Tällä hetkellä Euroopan unioni pyrkii laajentumaan entisen Jugoslavian alueelle. Saavutettaessa tämä päämäärä, olisi rauha taattu myös Balkanin alueella, joka on ollut hyvin konfliktiherkkä jo vuosisatojen ajan.</p> <p>Balkanin maiden tulevassa liittymisessä on lukuisia haasteita, joita ei pystytä ratkaisemaan lyhyellä aikajänteellä. Euroopan unionin on myös vahvasti tuettava Balkanin maiden jäsenhakemusprosessia. Kaikissa Balkanin maissa sosiaalista ja oikeudellista rakennetta on muutettava sekä puututtava korrupioon ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.</p>	
Avainsanat Laajentumispolitiikka, ulko- ja turvallisuuspolitiikka	

EUROOPAN UNIONIN LAAJENTUMINEN BALKANILLA

1.	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen lähtökohta ja tavoite	2
1.2	Tutkimusongelma	3
1.3	Tutkimuksen rajaus, tutkimusasetelma ja keskeisimmät lähteet	3
1.4	Aikaisemmat tutkimukset	4
2.	GEOPOLITIIKAN- JA TULEVAISUUDENTUTKIMUS	5
2.1	Geopolitiikka	5
2.2	Tulevaisuudentutkimus	7
3.	EUROOPAN UNIONIN INTEGRAATIO	10
3.1	Eurooppalainen integraatio	10
3.1.1	Turvallisuus	11
3.1.2	Talous	12
3.1.3	Kansalaisten oikeudet ja sosiaalinen edistys	14
4.	EUROOPAN UNIONIN LAAJENTUMISPOLITIIKKA	16
4.1	Euroopan unionin laajentumishistoria	17
4.1.1	Euroopan unionin peruskivi	18
4.1.2	Euroopan unionin neljä ensimmäistä laajentumista länteen	18
4.1.3	Itälaajentuminen 2000-luvulla	19
4.2	Euroopan unionin laajentumistavoite	21
4.2.1	Taloudelliset tekijät	21
4.2.2	Turvallisuuspoliittisen tekijät	22
4.2.3	Yhteisön rakentaminen	23
4.3	Laajentumisprosessi	24
4.4	Laajentumisen tämänhetkinen tilanne	25
4.5	Mahdollinen tuleva laajentuminen	27
4.6	Pohdintaa	28
5.	ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKKA	29
5.1	Euroopan unionin ulkopoliitiikka	30
5.1.1	Euroopan unionin ulkopoliitiikan kehittyminen	31
5.1.1.1	Sopimukset ja historia	31
5.1.2	Ulkopoliitiikan vaikutus laajentumisessa	32
5.1.3	Ulkopoliitiikan tulevaisuus	33
5.2	Euroopan unionin turvallisuuspolitiikka	34
5.2.1	Turvallisuuspolitiikan luominen	34
5.2.2	Turvallisuusstrategia	35
5.2.2.1	Maailmanlaajuiset uhat	36
5.2.3	Turvallisuuspolitiikan muuttuminen Euroopan unionin laajentuessa	39
5.3	Euroopan unionin taisteluosastot	40
5.4	Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatiot	41
6.	BALKANIN TULEVAISUUS OSANA LAAJENTUVAA EUROOPPAA	44
6.1	Balkanin historia	44
6.2	Euroopan unionin laajentuminen Balkanille	45
6.2.1	Slovenia	46
6.2.2	Kroatia ja Makedonia	47
6.2.3	Albania ja Montenegro	48
6.2.4	Bosnia-Hertsegovina	49
6.2.5	Serbia	49
6.2.6	Kosovo	51
6.3	Balkanin alueen tulevaisuus	51
6.3.1	Balkanin tulevaisuus suotuisassa tilanteessa	52
6.3.2	Balkanin tulevaisuus epäsuotuisassa tapauksessa	53
6.3.3	Todennäköiset tapahtumat Euroopan unioni laajentuessa Balkanille	54

6.4	Johtopäätökset	56
7.	LÄHTEET	58
7.1	Kirjallisuuslähteet	58
7.2	Internetlähteet	59
7.2.1	Euroopan unionin portaali	59
7.2.2	Helsingin Sanomien internet-sivut	60
7.2.3	Muut internetlähteet	61

EUROOPAN UNIONIN LAAJENTUMINEN BALKANILLA

1. JOHDANTO

Metalliliitosta maailmanmahdiksi - näin voisi kuvata Euroopan unionin (EU) kehitystä sen perustamisesta tähän päivään. EU on nopeasti noussut yhdeksi maailmanmahdiksi Yhdysvaltojen, Venäjän ja Yhdistyneiden kansakuntien (YK) rinnalle. Kuka olisi osannut odottaa vastaavaa kehitystä, kun EU:n alkusanat lausuttiin toisen maailmansodan jälkimainingeissa vuonna 1950.

Alusta alkaen Euroopan unionin jäsenmaiden kesken on ollut selvää, että unionia tulee laajentaa. Alkuun laajentuminen tapahtui alkuperäisten jäsenvaltioiden kesken erityyppisten talous- ja yhteistyösopimusten merkeissä. Ajan kuluessa myös vakavaraiset eurooppalaiset naapurivaltiot halusivat osallisiksi unioniin ja sen suomiin taloudellisiin ja kaupallisiin etuihin. Yhteisöön liittyi ensimmäisen kerran perustajajäsenien ulkopuolisia maita vuonna 1973, jonka jälkeen alkoi varsinainen, edelleen tänä päivänä jatkuva, unionin laajentuminen eri puolilla Eurooppaa.

Mikä oli syy, että Euroopan unioni alkoi laajentua? Perussyy on ollut, ja on edelleenkin, rauhan luominen Euroopan talousalueelle. Synä olivat myös taloudelliset edut, joita yhteisö pystyy saavuttamaan. Lisäksi yhteisössä on voimaa, ja se pystyy vaikuttamaan kansainvälisen politiikan kentällä täysin eritavalla kuin yksittäinen valtio. On myös muistettava, että aina historian hämärästä nykypäivään valtioiden kesken on ollut olemassa erityyppisiä unioneita, valtioliittymiä ja yhteistyösopimuksia.

Mitä suuremmaksi Euroopan unioni on kasvanut, sitä suurempi vaikuttaja unionista on tullut. Vaikuttaminen käsittää koko sosiaalisen ympäristön kirjon. Unioni ei keskity pelkästään politiikointiin ja taloudellisten etujen tavoitteluun, vaan on ottanut vastuuta monissa eri kysymyksissä niin ympäristön, turvallisuuspolitiikan kuin niin sanottujen kolmansien maiden ongelmien suhteen. Näissä asioissa EU on noussut yhdeksi tärkeimmäksi vaikuttajaksi suurvaltojen rinnalle, ohittaen joissakin tehtävissä jopa Yhdistyneiden kansakuntien toimielimet.

Euroopan unionin laajentuminen on ollut nopeinta viimeiset kaksikymmentä vuotta, jolloin yhteisöön on liittynyt uusia jäseniä saman verran kuin aikaisemmin oli yhteensä koko unionissa. Laajentumisen loppu ei vielä häämötä, ja lähitulevaisuudessa unioniin tulee liittymään lisää uusia valtioita, jotka tuovat mukanaan oman leimansa EU:n kulttuurien kirjoon. Onkin kysyttävä, koska laajentumisen rajat tulevat vastaan ja onko EU laajentunut jo liikaa?

Pystyykö yhteisö päättämään edelleen kaikesta yhteisymmärryksessä ja saamaan yhteisen näkökannan asioihin, vai käykö niin, että jossain vaiheessa EU hajoaa?

Tarkasteltaessa Euroopan unionin laajentumista on se tehtävä sekä ulkopolitiikan että turvallisuuspolitiikan kannalta, koska myös unionissa ne ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään. Uusi jäsenvaltio voi aina luoda jännitteitä muiden valtioiden välille, ja mahdollisesti romuttaa koko yhteistyön ja rauhan kehyksen.

Tällä hetkellä Euroopan unioni on luonut katseensa ja laajentumishaasteensa Balkanille sekä sen lähiympäristöön. Balkanilla on useita valtioita, jotka ovat itsenäistyneet Jugoslavian hajoamissotien jälkeen. Kaikilla näillä valtioilla on halua päästä jäsenvaltioksi, ja myös EU pitää liittymistä mahdollisena. Millä aikataululla, se ei vielä ole varmaa.

1.1 Tutkimuksen lähtökohta ja tavoite

Tutkimuksen kohteena on EU:n laajentumispolitiikka ja siihen vaikuttavat tekijät. Alun perin tutkimuksen tavoitteena oli tutkia Serbian mahdollisuutta liittyä Euroopan unionin jäseneksi ja käyttää Kosovon poliittista tilannetta indikaattorina mahdolliselle jäsenyydelle. Ongelmaksi muodostui Kosovon itsenäistyminen 17.2.2008, mikä pudotti tutkimuskehikeltä pohjan kokonaan pois.

Kosovon itsenäistymisprosessin seuraaminen SKJK:n (Suomalainen kriisinhallintajoukko Kosovossa) A-komppanian palveluksessa oli mielenkiintoinen ja muistiin painuva poliittinen prosessi. Jotta alkuperäistä tutkimusta varten tehtyä esiselvitystyötä olisi voinut hyödyntää, muuttui tutkimusaihe koskemaan Euroopan unionin laajentumista koko Balkanilla.

Tutkimuksen tarkoituksena on selventää EU:n halua laajentua yhä suuremmaksi yhteisöksi kansainvälisen politiikan saralla ja etenkin Balkanin alueen kysymystä. Balkanin alueen maiden mahdollista tulevaa jäsenyyttä tarkastellaan kolmelta taholta: rauhan tuominen alueelle, taloudellisen vakauden saavuttaminen sekä oikeusvaltion periaatteiden toteutuminen. Jokaista Balkanin maata ei kuitenkaan tarkastella erikseen, vaan kaikkia yhtenä kokonaisuutena, koska valtioiden lähtökohdat ovat hyvin samantyylliset.

1.2 Tutkimusongelma

Tutkimusongelma:

- Mikä on Euroopan unionin tavoite Balkanille laajentumisessa?

Tutkimuskysymykset:

- Miksi Balkanin alueen rauha on tärkeä Euroopan unionille?
- Mikä ajaa Euroopan unionia laajentumaan edelleen?
- Mitä ongelmia uudet jäsenvaltiot saattavat aiheuttaa Euroopan unionin turvallisuudelle ja taloudelliselle kasvulle?

Kysymyksillä pyritään antamaan vastauksia Euroopan unionin laajentumishalujen syille sekä luomaan kuva kolmen erilaisen skenaarion kautta siitä, mitä voi tapahtua, kun EU laajentuu Balkanille. Skenaarioina ovat niin sanottu paras, todennäköisin ja epäsuotuisin tilanne, joilla pyritään valottamaan Balkanin tulevaisuutta.

1.3 Tutkimuksen rajaus, tutkimusasetelma ja keskeisimmät lähteet

Integraation (oman kulttuuriperinteen, kansallisuuden ja määräysvallan säilyttäminen samanaikaisesti sopeuduttaessa suurempaan yhteisöön) laajentuminen on tapahtuma, johon kuuluu monia eri komponentteja ja joka toimii monella eri poliittisella tasolla. Integraatio myös vaikuttaa lähes kaikkeen poliittiseen toimintaan, ja integraatio-termiä voi käyttää monessa eri yhteydessä, mikä luo tapahtumalle eri merkityksiä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Euroopan unionin laajentumista Balkanilla, mutta samalla on sivuttava myös laajentumisen peruseriaatteita - mitä laajentuminen on? EU:n laajentuessa on otettava huomioon monia asioita, mutta tässä tutkimuksessa on nostettu tärkeimmiksi tarkasteltaviksi tekijöiksi integroituminen, laajentumispolitiikka sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Nämä neljä toimivat kantavana voimana läpi koko tutkimuksen, mutta myös taloudellisia ja ympäristönäkökohtia sivutaan.

Tutkimuksen lähteinä on käytetty julkisia Euroopan unionia käsitteleviä asiakirjoja, artikkeleita ja tutkimuksia sekä eri uutistoimistojen artikkeleita.

1.4 Aikaisemmat tutkimukset

Balkanin aluetta on tutkittu paljon niin Euroopan unionin kuin muiden instituutioiden toimesta. Tutkimuskohteina ovat olleet muun muassa EU:n jäsenyyden mahdollisuus, talous, turvallisuus, alueen geopolitiikkaa ja moni muu kohde. Balkanin alueen valtiot ovat myös itse tutkineet laajentumista ja sen tuomia mahdollisuuksia niille.

Vaikka tutkimuksia on paljon, tätä vastaavaa tutkimusta tai tutkimuskokonaisuutta ei todennäköisesti ole aiemmin tehty. Aihetta on mahdollisesti tutkittu, mutta julkaisukielenä voi olla pelkästään paikallinen kieli, mikä vaikeuttaa tutkimusten käyttöä lähdeaineistona. Saatavilla olleet englannin- tai suomenkieliset Euroopan unionin laajentumista Balkanille käsittelevät tutkimukset olivat pääasiassa erilaisia selvityksiä tai laajentumista käsiteltiin esimerkiksi maatalouden tai teollisuuden kannalta.

2. GEOPOLITIIKAN- JA TULEVAISUUDENTUTKIMUS

Tutkimusta on vaikea tehdä, mikäli ei valita tiettyä teoriaa, jonka kannalta asiaa tarkastellaan. Itse teoria ei näyttele pääasiaa, vain näkökantaa tutkittavaan kohteeseen. Teorialla tarkoitetaan joukkoa erityyppisiä käsitteitä, joiden merkitys on määritelty, keskinäiset suhteet täsmennetty ja jotka voidaan kytkeä erilaisiin konkreettisiin ilmiöihin. Toiset käsitteistä ovat selittäviä, toiset taas on määritelty selittäjiksi.¹

Teorioiden tarkoituksena on kuvata maailmaa ja pyrkiä jäsentämään asiaa yksinkertaistavalla ja yleistävällä tavalla. Tutkittavan kohteen asiat pyritään kytkemään osaksi laajempaa ja yleisempää rakennetta. ja saattamaan asia ymmärrettäväksi myös niin sanotun tavallisen lukijan silmille.

Teorioita muodostetaan ja sovelletaan varsinkin kansainvälisen politiikan tutkimuksessa, jolloin niiden tarkoituksena on selittää kansainvälistä politiikkaa. Konkreettisessa tutkimuksessa teoriat pyrkivät täsmentämään tutkimuskysymyksiä ja löytämään yhteyksiä muihin ilmiöihin ja tekijöihin. Teoriat luovat siis pohjan kohteen selittämiseksi ja mahdollisuuden vastata kysymykseen: ”Miksi?”. Teorioilla pystytään myös rajaamaan aihealuetta ja sulkemaan osa todellisuutta pois.²

2.1 Geopolitiikka

Geopoliittinen koulukunta syntyi 1800-luvun lopulla. Mielenkiinto geopolitiikkaa kohtaan on koko ajan nousussa, sillä sen teoria hyvin mielenkiintoinen. Ei ole olemassa yliopistollista koulukuntaa, joka opettaisi geopolitiikka, vaan se on ollut lähinnä kaikkien yhteiskuntatieteiden ala-alue. Tästä johtuen geopolitiikka on määritelty hyvin monella tavalla. Toisinaan se on liitetty politiikkaan, toisinaan kansainvälisen politiikan realismin keskeiseksi osaksi tai historiallisen maailmanpolitiikan rakenteeksi.³ Näkökulmia on monia, ja mitä pidemmälle aika kuluu, sitä erilaisempia näkökulmia tulee syntymään.

Geopolitiikan historia on naapurimaassamme Ruotsissa. Rudolf Kjellen (1864–1922), joka opetti Upsalan ja Göteborgin yliopistossa politologiaa, maantiedettä ja tilastotiedettä, synnytti termin vuonna 1899 Ruotsia käsitelleessä artikkelissaan. Termillään hän pyrki tuomaan ilmi

¹ Raimo Lintonen, Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen, Strategian tutkimuksia julkaisusarja 1, n:o9, isbn 951-25-0843-5, s.18

² Raimo Lintonen, Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen, Strategian tutkimuksia julkaisusarja 1, n:o9, isbn 951-25-0843-5, s.18-19

³ <http://www.tsv.fi/ttapaht/014/moisio.htm>, Synnystä häpeän kautta uudelleenpolitisoitumiseen – Viisi näkökulmaa geopolitiikkaan, Sami Moiso, poimittu 24.2.2009

sen että valtio oli suurempi poliittinen eliö tai organismi, joka oli osoittanut voimansa yksilöön nähden. Valtion ajama kansalaisuus ajoi siis yksilöllisyyden edelle.

Vaikka aikanaan tämä teoria herätti hyvin paljon huomiota ja kannustusta sen valtiokeskeisen ajatusmallin takia, oli se senaikaisessa muodossaan vanhentunut jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Tätä filosofiaa tai teoriaa, jonka Kjellen loi, ei kuitenkaan pidä sekoittaa nykyisiin laajempiin geopoliittisiin ajatusrakennelmiin. Hän kuitenkin synnytti termin, joka yhä elää.⁴

Geopoliittinen näkökulma on hyvin mielenkiintoinen, sillä itse termi pitää sisällään monta meille hyvin ymmärrettävää asiaa, kuten maavalta, merivalta, sydänmaa, etupiiri, reunavaltio, sisämaavaltio, harmaa vyöhyke, puskurivaltio, valtion elintila, geopoliittiset suuralueet, dominoteoria ja voimatasapaino. Osaan näistä termeistä törmäämme päivittäin ja termeistä keskustellaan. Vaikka Kjellen esitti edellä mainitut termit, ovat ne ajan kuluessa siirtyneet kauemmas itse valtiosta, ja nykyään käsittelemme näitä entistä enemmän globaalisti. Teoriaa kuitenkin leimaa edelleen hyvin vahvasti järjestyshakuisuus - maailmaa pyritään jakamaan järjestelöllä tavalla.

Teoria on kiehtova, koska sitä leimaa ajattomuus. Yhtymäkohtia löytyy niin historiasta kuin nykypäivästä. Termiä on käytetty hyvin paljon ja sen monimuotoisuus antaa myös tutkijalle mahdollisuuden tutkia geopolitiikkaa vain tietyn aspektin kautta.

Toisen maailmansodan jälkeen geopolitiikka joutui häpeään, koska sitä oli käytetty hyväksyttämään natsien kolmannen valtakunnan ihannetta. Ihanteen mukaan tulisi Euroopan geopolitiittisesti hallita maailmaa, koska nykyinen sivistys oli sieltä kotoisin. Ajan kuluessa ja kylmän sodan aikana tuli geopoliittinen aspekti kuitenkin taas mukaan ja huomattiin, että sen avulla pystyttiin hyvin selittämään globaalia ajatusta.

Mitä pitemmälle geopolitiikkaa tutkittiin, sitä pidemmälle sen syntyhistoriaa pystyttiin kartoittamaan. Tähän ajatukseen pohjautuen jo löytöretket olivat tietynlaista geopolitiittista toimintaa, sillä niiden jälkeen pyrittiin jakamaan maailmaa. Osa maailmasta oli tämän ajan käsityksen mukaan kehittämätöntä, toiset taas kehittyneempiä. Tästä ajatuksesta on tullut hyvin

⁴ <http://www.tsv.fi/ttapaht/014/moisio.htm>, Synnystä häpeän kautta uudelleenpolitisoitumiseen – Viisi näkökulmaa geopolitiikkaan, Sami Moisis, poimittu 24.2.2009, sivu 1-3

yleinen ajattelutapa länsimaisille ihmisille⁵. Edelleen pyrimme jakamaan maailmaa kehittyneiksi ja kehittymättömiksi valtioiksi.

Geopolitiikka-sanaa on monella tapaa käytetty harhaanjohtavalla tavalla, ja se on useissa artikkeleissa esitetty yleispätevänä terminä. Pääongelmana on, ettei siitä ole muodostettu täydellistä termiä. Onko geopolitiikka erityinen politiikan muoto vai jotain muuta? Termi on otettu käyttöön, mutta se on teoretisoimaton, ja geopolitiikan mieltämisen traditiot eivät ole koskaan ottaneet mukaan politiikan teoriaa. Mutta mentäessä ajassa taaksepäin ja mietittäessä Rudolf Kjellenin ajatusta, geopolitiikka on poliittista toimintaa. Poliittinen toimintahan on kamppailua ja kiistoja. Näin ajateltuna geopolitiikka ei tarkoita vain globaalia asetelmaa, vaan on läsnä jokapäiväisessä poliittisessa toiminnassa. Huomataan, että geopolitiittiset toimijat ovat osallistuneet poliittiseen toimintaan kolmella eri tavalla: on pyritty rakentamaan alueita, kollektiivista identiteettiä ja rajoja.⁶

Edellä kuvatun pohjalta geopolitiikka on politiikkaa, joskin hyvin monimuotoista ja monitasoista. Termiä voidaan käyttää tulkitessa alueellista tai globaalia politiikkaa, mutta myös kaikenlaisessa ulkopoliittisessa toiminnassa, jossa pyritään selittämään tai lokeroimaan tiettyjä alueita. Tulevaisuudessa geopolitiikan määritelmät tulevat kuitenkin muuttumaan historiallisen kontekstin muuttuessa.

2.2 Tulevaisuudentutkimus

Ihmiset ovat aina halunneet tietää tulevia tapahtumia tai vaikuttaa tulevaisuuteen. Jo ennen sivistyksen kehittymistä haluttiin tietää tulevista tapahtumista, metsästysonnesta, kalaonnesta tai viljasadon määrästä. Neuvoja kysyttiin shamaaneilta tai tietäjiltä, jotka ennustivat mahdollisen tulevaisuuden tai vaikuttivat yksilön toteuttamishaluun. Jo yksinkertainen ennustus hyvästä metsästysonnesta sai metsästäjän uskomaan tulevaisuuteen ja yrittämään parhaansa onnistuakseen.

Tämä tulevaisuuden tiedonnälkä ei ole vähentynyt vielä tähänkään päivään mennessä. Edelleen halutaan tietoa tulevaisuudesta tai pyritään muokkaamaan tätä hetkeä mahdollisimman suotuisaksi tulevaisuuden kannalta. Itse tulevaisuudentutkimus on kohtuullisen uusi akateeminen oppi, eikä se ole vielä löytänyt omaa uomaansa.

⁵ <http://www.tsv.fi/ttapaht/014/moisio.htm>, Synnystä häpeän kautta uudelleenpolitisoitumiseen – Viisi näkökulmaa geopolitiikkaan, Sami Moisio, poimittu 24.2.2009 sivu 3-6

⁶ <http://www.tsv.fi/ttapaht/014/moisio.htm>, Synnystä häpeän kautta uudelleenpolitisoitumiseen – Viisi näkökulmaa geopolitiikkaan, Sami Moisio, poimittu 24.2.2009, sivu 10

Samainen tiedonnäkö on ajanut myös yhteisöjä suunnittelemaan tulevaisuutta ja pyrkimään parhaaseen tulevaisuuden toteutumiseen. Yhteisöissä tulevaisuuden suunnittelu on ollut huomattavasti pitkäjännitteisempää verrattuna yksilöön. Yksilön pyrkimys parhaan tulevaisuuden toteutumiselle on hyvin lyhyt verrattuna esimerkiksi Kiinan muurin rakentamiseen.

Yhteisöt käyttävät tulevaisuuden toteutumisen arvioinnissa huippuasiantuntijoiden päätelmiä. Asiantuntijat pohtivat lukuisia vaihtoehtoja ja ottavat huomioon ympäröivän maailman. He pyrkivät luomaan erilaisia skenaariota siitä, millaisia tapahtumia tulevaisuus toisi tullessaan. Näiden skenaarioiden pohjalta pyritään vaikuttamaan tulevaisuuden kulkuun siten että tulevaisuus olisi yhteisölle mahdollisimman suotuisa⁷.

Tulevaisuudentutkimuksen keinoin pyritään keksimään ja ehdottamaan mahdollisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Tämä auttaa eri organisaatioita käymään läpi vaihtoehtoja, joiden pohjalta pystytään tekemään mahdollisimman järkevä ratkaisu tulevaisuuden kannalta. Samalla annetaan mahdollisuus tutustua erityyppisiin vaihtoehtoihin, mihin tietty toiminta voisi organisaation ajaa. Keinoina tulevaisuudentutkimuksessa käytetään hyväksi eri tieteenaloja ja niiden saavuttamia tutkimustuloksia⁸. Tulevaisuudentutkimuksessa on pyrittävä siihen, että skenaariot todistetaan nykypäivän tiedon ja ymmärryksen pohjalta.⁹

Tulevaisuudentutkimuksella on kolme lähtökohtaa:

- Tulevaisuus ei ole ennustettavissa,
- Tulevaisuus ei ole ennalta määritetty,
- Voimme vaikuttaa tulevaisuuteen teoillamme ja valinnoillamme.¹⁰

Näillä näkökohdilla pystytään rakentamaan ajatuksia ja mahdollisia tapahtumia tulevaisuuden kannalta, mutta niihin on kuitenkin suhtauduttava kriittisesti. Vaikka teoilla ja valinnoilla pystyttäisiin vaikuttamaan tulevaisuuteen sekä muokkaamaan sitä, ei tulevaisuus välttämättä toteudu juuri, kuten haluaisimme. On myös otettava huomioon, että tekijät ja ympäristö muuttuvat. Jokainen huomioimaton ympäristön objekti tai subjekti pystyy muuttamaan mahdollista tulevaisuutta.

⁷ http://www.mil.fi/paaesikunta/materiaaliosasto/liitteet/stae2006/workshop_1_hiltunen.pdf, Tulevaisuuden tutkimuksen menetelmät ja heikot signaalit, Elina Hiltunen poimittu 24.2.2009

⁸ <http://www.tulevaisuus.fi/topi/Default.asp>, Topi, Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali, Tieteenala, poimittu 25.2.2009

⁹ <http://www.virtuaaliyliopisto.fi/strategiapalvelu/tyokalupakki/tulevaisuudentutkimus.html>, Tulevaisuudentutkimuksen tarkoitus, poimittu 24.2.2009

¹⁰ <http://www.tulevaisuus.fi/topi/Default.asp>, Topi, Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali, Tieteenala, poimittu 25.2.2009

Tulevaisuudentutkimuksen keinoja käyttävät nykyaikana yhteiskunnalliset päättäjät, valtiot sekä yritykset. Asiantuntijat yhdistävät tosiasioita, etu- ja ristiriitoja sekä resurssimahdollisuuksia antaakseen päättäjille parhaat mahdolliset päätösuositukset. Näiden pohjalta pyritään arvioimaan paras mahdollinen lopputulos.¹¹ Asiantuntijat antavat myös erilaisia vaihtoehtoja mihin suuntaan tietty päätös voisi johtaa, jolloin yhteiskunnalliset toimijat pystyvät varautumaan myös epäsuotuisan tilanteen yllättäessä.

Tunnetuin tutkimusmuoto tulevaisuudentutkimuksessa on skenaariomenetelmä, jolla pyritään rakentamaan erityyppisiä skenaarioita tulevaisuuden tapahtumille. Skenaariomenetelmän etuna on se, että toimija ei valmistaudu vain yhteen mahdolliseen tulevaisuuteen, vaan moneen mahdolliseen tulevaisuuden vaihtoehtoon. Tämä pakottaa toimijan joustavuuteen tulevaisuuden varalta¹².

Skenaariomenetelmällä pyritään tutkimaan mahdollisia tulevaisuuden tapahtumia. Se perustuu vankalle pohjalle nykypäivän tilanteesta ja siinä hyväksikäytetään eri toimialojen tutkimuksia. Skenaariomenetelmän hyviä puolia tulevaisuudentutkimuksessa on se, että sillä luodaan loogisesti etenevä tapahtumasarja, jonka tarkoituksena on näyttää, miten mahdollinen, joko todennäköinen, tavoiteltava tai uhkaava tulevaisuudentila kehittyy askel askeleelta nykytilasta.¹³ Skenaariomenetelmällä ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista nähdä tulevaisuutta valmiina, vaan luoda vaihtoehtoja erityyppisten tulevaisuuksien mahdollisuudelle.

Tässä tutkimuksessa käytetään geopolitiittista ja tulevaisuudentutkimisen teoriaa selittämään, miksi Euroopan unioni haluaa laajentua Balkanille. Skenaariomenetelmä antaa mahdollisuuden tarkastella erityyppisiä vaihtoehtoja, joita laajentuminen voi tuoda tullessaan. Geopolitiittisen teorian kautta taas pystyy tarkastelemaan sitä, miksi Euroopan unioni ylipäätään laajentuu ja mikä laajentumiseen ajaa. Tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä ennustamaan, mitä tulee tapahtumaan, vaan sitä, millaisia mahdollisia vaikutuksia laajentumisella voisi olla tulevaisuuden kannalta.

¹¹ Kamppinen Matti, Kuusi Osmo & Söderlund Sari, Tulevaisuudentutkimus, perusteet ja sovellukset, 2 korjattu painos, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tammer-Paino Oy, tampere, 2003, sivu 23

¹³ Mannermaa, Mika, Tulevaisuuden hallinta-skenaariot strategiatyöskentelyssä, WSOY, Porvoo, 1999, sivu 5

3. EUROOPAN UNIONIN INTEGRAATIO

Ennen kuin voi tarkastella tarkemmin Euroopan unionin integraatiota, on avattava käsite integraatio. Integraatiolla tarkoitetaan oman kulttuuriperinteen, kansallisuuden ja määräysvallan säilyttämistä samanaikaisesti, kun sopeudutaan suurempaan yhteisöön.¹⁴

Integraatiossa valtio voi yksin päättää laeista ja asetuksista, mutta sen on myös hyväksyttävä yhteisön tekemät päätökset, direktiivit ja säännöt. Yhteisö haluaa noudatettavan tehtyjä päätöksiä ja kunkin valtiovallan valvovan niiden toteutumista. Valtio säilyttää kansallisen identiteettinsä, kulttuurin ja päätäntävällän, mutta tietyt asiat päätetään yhteisössä ja kaikki jäsenvaltiot sitoutuvat noudattamaan niitä. Päätöksien valmisteluvaiheessa valtiot osallistuvat myös suunnitteluprosessiin ja pystyvät itse vaikuttamaan direktiivin tai säännöksen sisältöön.

Vaikka osa päätäntävällästä menetetään, yhteisö tuo tiettyjä etuja, joita yksittäinen valtio ei voisi saavuttaa. Yhteisössä pienet valtiot saavat voiman kertoa suurvalloille oman mielipiteensä ja vaikuttaa kansainvälisen politiikan kehitykseen. Yhteisössä oleminen luo myös tiettyjä taloudellisia etuja kaikille osapuolille. Jäsenvaltioissa toimivat yritykset voivat esimerkiksi viedä tuotteitaan muiden jäsenvaltioiden markkinoille ulkomarkkinoita helpommin. Myös tiettyjä resursseja voi saada toisesta jäsenvaltiosta omassa tarjolla olevia edullisemmin.

Työvoiman kannalta yhteisö luo liikkuvuutta, kun kansalaisten liikkumista valtioiden välillä on helpotettu. Työvoiman liikkuminen luo myös tasa-arvoa. Kaikissa jäsenvaltioissa ei esimerkiksi uskonnollisista syistä hyväksytä naisia tietyn ammattikunnan edustajaksi.

3.1 Eurooppalainen integraatio

Euroopan unionilla on selvät suuntaviivat oman integraationsa kehittämiseksi. Integraation kehittäminen luo entistä paremman pohjan turvalliselle, rauhalliselle ja taloudellisesti vakaalle Euroopalle. Kun jäsenvaltiot sidotaan keskinäiseen yhteistyöhön mahdollisimman monella eri tavalla, sulkee se pois konfliktien mahdollisuuden unionin sisällä luo rauhaa myös unionin läheisyydessä oleville naapurivaltioille.

On monia eri tapoja sitouttaa jäsenvaltiot unioniin. Yleisimmät ja useimmiten mainitut ovat talouden kestävä kehitys, turvallisuus, sosiaalinen edistys sekä jäsenvaltioiden kansalaisten oikeuksien ja turvan vahvistaminen. Nämä kohdat ovat myös Euroopan unionin tavoitteita.¹⁵

¹⁴ <http://www.lyseo.edu.ouka.fi/suvaitsevaisuus/suvaitse/integra.html>, Integraatio-termi, poimittu 20.1.2009

¹⁵ Suomen EU-politiikan suuntaviivat, Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 14.2.1995

3.1.1 Turvallisuus

Tavoite turvallisen Euroopan luomisesta on ymmärrettävää, sillä unioni perustettiin toisen maailmansodan jälkeiseen Eurooppaan, eikä uutta samanlaista sotaa enää haluttu. Turvallisuus on myös kaikkien jäsenvaltioiden etu, sillä rauhan aikana on helpompi kehittyä ja luoda suhteita sekä kehittää omaa taloudellista vakavaraisuutta. Sota on poikkeuksetta aina kehityksen esteenä.

Alussa rauhan kehitys Euroopan sisällä oli hitaampaa, sillä liittoutuneet olivat jakaneet Euroopan keskenään rauhan etupiireihin. Saksa oli jaettu ja itäisen Euroopan valtiot olivat Neuvostoliiton määräysvallan alla. Euroopan läntiset valtiot puolestaan olivat läheisessä tekemisessä keskenään ja kehittivät yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Kylmä sota velloi ja loi epäilyksen, jopa vihan, ilmapiiriä. Eurooppa oli tavallaan sodassa kommunismia vastaan, tavallaan myös väliinputoajan asemassa, koska suurvallat kilpailivat asevarustelussa keskenään.

Suurin käänne Euroopan turvallisuudessa tapahtui, kun toisen maailmansodan jälkeen jaettu Saksa yhdistyi vuonna 1989 - Berliinin muuri murtui ja uusi aika koitti Euroopan historiassa. Siitä alkoi kommunismin hajoaminen ja kylmän sodan loppuminen. Se antoi myös mahdollisuuden unionin laajentua muihin Euroopan maihin sekä entistä turvallisemman Euroopan luomisen.

1990-luku oli Euroopan unionin laajentumisen aikaa, ja monet valtiot, jotka olivat pysytelleet unionin ulkopuolella, liittyivät siihen. Ensimmäisenä liittyivät entiset puolueettomat maat, jotka eivät olleet halunneet aikaisemmin ärsyttää Neuvostoliittoa liittymisellään. Turvallisuus Euroopassa kasvoi entisestään, kun entisiä Ivy-maita liittyi unioniin 2000-luvulla. Tämä myös muutti turvallisuuspoliittista ajatusmaailmaa globaalimmaksi. Turvallisuus suuntautui enemmän Euroopasta ulospäin kriisinhallintaan ja konfliktien estoon.

On myös muistettava, että kaikki Euroopan unioniin liittyneet entiset Ivy-maat olivat jo ennen liittymistään unioniin liittyneet Natoon, johon myös suurin osa EU:n jäsenvaltioista kuuluu. Siten liittyminen unioniin ei muuttanut kovinkaan paljoa valtioiden suhtautumista unionin ja Euroopan turvallisuuden näkymiin sekä niiden kehittymiseen tulevaisuudessa.

Kriisinhallinta ja konfliktien ennaltaehkäisy on noussut yhdeksi turvallisuuden kehittämisen kannalta merkittävimmäksi asiaksi. Tällä saralla Euroopan unioni on menestynyt 2000-luvulla

erittäin hyvin. Se on ollut mukana useassa eri operaatiossa niin Balkanilla kuin Afrikan mantereellakin.

Turvallisuuden luominen ympäröivään maailmaan ei ole rajoittunut vain perinteiseen kriisinhallintaan tai konfliktien estoon, on myös pyritty estämään mahdollinen kriisi tai konflikti tuomalla sekä kehitys- että humanitaarista apua kolmansiin maihin. Kohteena eivät ole olleet pelkästään sodan runtelemat alueet, vaan myös alueet, jotka ovat kärsineet luonnon aiheuttamia tuhoja.¹⁶ Esimerkkinä vuoden 2004 tsunami, joka aiheutti valtavat vahingot siitä kärsineille maille Kaukoidässä. EU lähetti vahinkoalueille sekä asiantuntija-apua että rahallista tukea.

Maapallon turvallisuus heijastuu myös Eurooppaan. Jokaisella konfliktilla, sodalla tai kriisillä on aina heijastevaikutuksia myös unionin toimintaan. Vaikka Euroopan ulkopuolella tapahtuvat konfliktit yleensä vain välittyvät kansalaisille median avulla, voi niillä silti olla suuria vaikutuksia Euroopan unionin taloudelliseen tilanteeseen, jonka heikentyessä vaikutukset alkavat pian näkyä kansalaistenkin elintasossa. Konfliktit EU:n ulkopuolella lisäävät tyytymättömyyttä konfliktialueella, mikä saattaa kasvattaa mahdollisten terroritekojen uhkaa unionin jäsenvaltioissa. Terroritekojen taustalla voi olla esimerkiksi tyytymättömyys EU:n kykenemättömyyteen toimia konfliktin estämiseksi tai lopettamiseksi. Siksi onkin äärimmäisen tärkeää pyrkiä ennaltaehkäisemään tällaisia konflikteja. On myös muistettava, että osa konflikteista on välillisesti länsimaalaisten aiheuttamia. Suurin osa konfliktiherkistä alueista kun on entisiä Euroopan valtioiden alusmaita. Siksi on tärkeää, että EU auttaa näitä konfliktiherkkiä maita. Samalla luodaan myös ulkopoliittikkaa sekä lisätään unionin uskottavuutta kansainvälisenä rauhan tuojana ja toimijana.

3.1.2 Talous

Yksi Euroopan unionin lähtökohdista oli taloudellinen näkökulma; Saksan terästeollisuus ja sen sitominen muiden Euroopan valtioiden kanssa yhteen niin, ettei sitä pystyittäisi enää hyödyntämään sotateollisuudessa. Tarkoitus oli luoda pysyvä rauha Euroopan alueelle. Juuri päättyneen toisen maailmansodan kaltaista sotaa ei enää haluttu.

Talous on yksi Euroopan unionin kantavista voimista. Talouden kehittymisellä ja integraation yhteistyösopimuksilla unioni on noussut yhdeksi maailman voimakkaimmista talousmahdeista. Yhteisön yhteinen päämäärä talouden kehittämiseksi on kantanut hedelmää. Kilpailukyky

¹⁶ EU Maailmassa, Euroopan unionin ulkopoliittikka, EU:n julkaisutoimisto, ISBN 978-92-79-06084-7, sivu 15

on kasvanut erittäin paljon ja se lisää entisestään EU-kansalaisten hyvinvointia ja talouden vakautta vallitsevan maailmanlaajuisen laskusuhdanteen aikana.

Euroopan unionin yhteinen valuutta, euro, on myös luonut taloudellista vakautta valtioiden välille. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet euron arvon kasvattamiseen ja käyttämiseen päivittäin, mikä kasvattaa vakautta entisestään. Yhteisö on tehnyt mahdolliseksi euron äärimmäisen vahvan aseman maailmalla. Vahvuus ilmenee esimerkiksi euron ajamisena ohi Yhdysvaltain dollarista.

Myös kauppa tukee laajentumista ja rauhan pysyvyyttä. Siksi Euroopan unioni kamppailee tällä hetkellä maailmankaupan vapauttamiseksi.¹⁷ Unionin talousalueella tämä on jo tapahtunut; tuotteet ja palvelut liikkuvat vapaasti jäsenvaltiosta toiseen.

Tuotteiden ja palveluiden vapaa liikkuminen on kuitenkin luonut ongelmia Euroopan unionin sisäisissä rahavirroissa. On sula mahdottomuus, että jokainen jäsenvaltio olisi taloudellisesti yhtä vahva, minkä vuoksi vakavaraisemmat jäsenvaltiot joutuvat maksaman köyhempien jäsenvaltioiden talouskasvua. Tällä hetkellä rahavirroissa vallitsee negaatio, joka tarkoittaa sitä, että rikkaammat valtiot maksavat jäsenmaksua enemmän kuin köyhemmät valtiot, jotka puolestaan saavat unionilta enemmän kuin maksavat tälle. Raha virtaa köyhempiin maihin, jotta näiden valtionalous saataisiin tarpeeksi vahvaksi ja kilpailukykyiseksi unionin talousalueella. Tämä on herättänyt arvostelua ja kiistaa monen rikkaamman jäsenvaltion keskuudessa. On kuitenkin otettava huomioon, että sijoittaminen köyhempiin valtioihin maksaa itsensä takaisin monella tapaa tulevaisuudessa. Se luo Euroopasta entistä turvallisemman, taloudellisesti vakaamman ja vakaavaraisen alueen luoden Euroopan unionille mahdollisuuden olla yksi maailman suurimmista talousmahdeista.

Talouden vakauttamisella on pitkälle kantavat vaikutukset. Yleisesti ottaenhan konfliktit puhkeavat taloudellisesta ja sosiaalisesta eriarvoisuudesta sekä riistosta. Kuitenkaan Euroopan unionin tekemät kauppasopimukset eivät tähtää pelkästään omaan etuun, vaan EU on kiinnittänyt erityistä huomiota myös kehitysmaihin. Osa kehitysmaiden tuotteista nauttii tullivapautta tai alennettua tullia unionin kauppa-alueella. Tällä pyritään siihen, että kehitysmaiden talouskasvu kehittyisi sekä tuotantokapasiteetti kasvaisi.¹⁸

¹⁷ EU Maailmassa, Euroopan unionin ulkopolitiikka, EU:n julkaisutoimisto, ISBN 978-92-79-06084-7, sivu 8

¹⁸ EU Maailmassa, Euroopan unionin ulkopolitiikka, EU:n julkaisutoimisto, ISBN 978-92-79-06084-7, sivu 10

Euroopan unioni on edelläkävijä tällaisissa sopimuksissa verrattuna muihin suuriin tuottajamaihin. Avunantoon on perusteena se, että EU haluaa olla tiennäyttäjänä ihmisoikeuksien ja kansan hyvinvoinnin toteutumisessa koko maailmassa.

3.1.3 Kansalaisten oikeudet ja sosiaalinen edistys

Yhtenäinen monikansallinen sivistynyt yhteisö - tämä on yksi Euroopan unionin päämääristä, mutta paljon on vielä tehtävänä ennen sen toteutumista. Tuleeko tavoite myöskään koskaan täysin toteutumaan, se on epävarmaa. Ihmiskunta muuttuu aikojen saatossa ja samalla muuttuu sivistyksen käsite.

Euroopan unionin laajentumisen suurin ongelma on ollut yhteiskuntaluokkien väliset erot uusissa jäsenvaltioissa. Nämä erot ovat olleet myös suurin syy sille, ettei uusia valtioita ole heti hyväksytty mukaan. Jäsenehdokasvaltioille on asetettu aikarajoja, minkä jälkeen mahdollista jäsenyyttä on tarkasteltu uudestaan - ovatko luokkaerot kaventuneet, vai tarvitseeko ehdokasvaltio lisää aikaa uudistuksien toteuttamiseen.

Yksi uudistusten ja oikeusvaltiona toteutumisen ehtona on ollut korruption, rikollisuuden ja harmaiden markkinoiden kitkeminen ehdokasvaltion alueelta. Nämä ovat ongelmana etenkin Itä-Euroopan valtioissa, koska tapa on hyvin pitkälle juurtunut jäännöskommunismien ajoista. Oikeusvaltion toteutumisen periaatteena on myös sotarikollisten tuominen kansainvälisen oikeuden eteen. Osassa nykyisistä mahdollista unionin jäsenyyttä hakevissa maissa tämä ei ole vielä toteutunut.

Myös kansalaisten oikeuksien toteutumisen suhteen eri jäsenvaltioiden kesken on eroja. Vanhimmat jäsenvaltiot ovat tässä yleensä kehityksen kärjessä, mutta uusilla jäsenmailla ja mahdollisilla tulevilla jäsenmailla on vielä paljon tehtävänä sen eteen. Suurin ongelma kansalaisten oikeuksien toteutumisessa on entisten Ivy-maiden etnisten vähemmistöjen osalta. Työttömyysaste maissa on korkea ja liittyminen Euroopan unioniin on taannut mahdollisuuden työnhakuun toisesta jäsenmaasta. Tämä on luonut sisäisen ongelman, sillä kaikki työnantajat eivät tarjoa työtä samanlaisin oikeuksin valtion ulkopuolelta tulevalle työvoimalle. Esimerkkejä tästä löytyy jopa Suomesta.

Tiettyjen etnisten ryhmien hyväksyminen ja heidän elinkeinonsa ja asemansa parantaminen on yksi uusien jäsenvaltioiden suurimmista haasteista. Samoin naisten tasa-arvoinen kohtelu. Naisten tasa-arvo ei toteudu vanhoissakaan jäsenvaltioissa, ja yhä naiset saavat tiettyjä etuuk-
sia miehiä heikommin. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää työstä saatua palkkaa. Esimerkiksi

vuodelta 2006 olevien tilastojen mukaan suomalaisessa työelämässä naisten euro on 80 senttiä eli heidän palkkansa on keskimäärin 20 prosenttia heikompi miesten samasta työstä saamasta korvauksesta.¹⁹ Erot vaihtelevat suuresti aloittain, mutta täydellistä palkkatasa-arvoa ei millään sektorilla ole saavutettu.

Kansalaisten oikeuksien toteutumisen osalta on Euroopan unionissa edistytty huimasti. Uusimmat jäsenvaltiot ovat ottaneet mallia länsimaisesta tasa-arvoisesta oikeusrakenteesta ja pyrkivät omalta osaltaan kehittämään sitä yhdessä unionin neuvovien oikeuselimien kanssa. Kansalaisten oikeuksien toteutuminen lisää tyytyväisyyttä kansalaisten keskuudessa niin poliittiseen johtoon kuin uskoon EU:n toimivuudesta. Se luo myös turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Sosiaalinen edistyminen on ollut kohtuullisen nopeaa uusissa jäsenvaltioissa. Tätä on edesauttanut eurooppalaisen korkeakoulualan muodostaminen eli niin sanottu Bolognan prosessi, johon myös Suomi on liittynyt. Uudet Itä-Euroopan valtiot ovat pyrkineet myös kaventamaan eri yhteiskuntaluokkien välistä sosiaalista kuilua. Tämä vie kuitenkin aikaa, koska valtioilla ei ole työhön tarvittavia varoja. Ongelmina ovat myös tietyt etniset ryhmät, joita valtiovallat eivät kohtele tasa-arvoisesti. Esimerkkinä voidaan mainita romaniyhteisöt, joita on paljon varsinkin Itä-Euroopan alueella.

Monissa uusissa jäsenvaltioissa ei myöskään ole ollut kommunismin hajottua minkäänlaista sosiaalista huoltojärjestelmää. Tämän seurauksena valtioista löytyy paljon työelämästä syrjäytyneitä ja kehoissa elinolosuhteissa eläviä ihmisiä.

¹⁹ http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2006/art_2006-09-06_001.html, Naisten palkat 80 prosenttia miesten palkoista, Kirjoittaja: Marjut Pietiläinen, artikkeli julkaistu Tilastokeskuksen *Tieto & trendit-lehdessä* 8/2006, poimittu 3.2.2009

4. EUROOPAN UNIONIN LAAJENTUMISPOLITIikka

Euroopan integraation tavoitteena on edistää yhteiskunnallista vakautta ja rauhaa Euroopan alueella. Euroopan unionin laajentuminen on siis ensisijaisesti rauhan hanke. Laajentumalla saatetaan yhteen Keski- ja Itä-Euroopan valtiot, millä on arvioitu vähennettävän konfliktien sekä jännitteiden syntymisen mahdollisuutta idän ja lännen välillä.

Laajentumisprosessin käynnistyttyä se on luonut mahdollisuuden monelle maalle liittyä Euroopan unioniin ja samalla aloittanut jäsenyyttä haluavissa maissa taloudellisen kehityksen ja vahvistanut oikeusvaltion periaatteiden toteutumista.

Laajentuessaan Euroopan unioni tulee entistä monikansallisemmaksi, useampikielelliseksi sekä monikulttuurisemmaksi.²⁰ Tämä tulee entisestään lisäämään tulevaisuuden haasteita. Haasteena laajentumiselle on, että se johtaa väistämättä sisäisen yhtenäisyyden heikentymiseen sekä päätöksenteon hankaloitumiseen. Laajentuminen johtaa myös kädenvääntöön yhteisten varojen käytöstä sekä menojen oikeudenmukaisesta jaosta jäsenvaltioiden kesken. Tällä hetkellä erot eri valtioiden kesken ovat mittavat ja karkeasti valtiot voisi jakaa ”rikkaisiin” alkuperäisiin jäsenvaltioihin ja ”ei niin rikkaisiin” uusiin jäseniin.

Tällä hetkellä vanhat jäsenvaltiot pitkälti kustantavat uusien valtioiden poliittisen, sosiaalisen ja taloudellisen rakenteen uudistamisen. Tämä on herättänyt arvostelua ja kiistaa monen rikkaamman jäsenvaltion keskuudessa. Ongelmaksi on muodostunut se, että uusissa jäsenvaltioissa on huomattavan paljon väestöä, mitä kautta ne saavat Euroopan unionin parlamenttiin enemmän jäseniä sekä ääniä. Tämä puolestaan voi johtaa pienten jäsenvaltioiden jalkoihin taloutumiseen päätöksenteossa.

Moni valtio haluaisi liittyä Euroopan unioniin, muun muassa: Kroatia, Bosnia-Hertsegovina, Montenegro, Albania, Serbia, Makedonia (FYROM, former Yugoslav Republic of Macedonia) ja Turkki. Edellä mainituista jäsenehdokasmaina ovat tällä hetkellä Turkki, Kroatia sekä Makedonia. Unioniin liittyminen toisi näille valtioille mahdollisuuden päästä vaikuttamaan Euroopan taloudellisilla markkinoilla sekä mahdollisuuden toimia Euroopan integraation kanssa tiiviimmin.

²⁰ Tapio Raunio & Teija Tiilikainen: Euroopan rajat, laajeneva eurooppa, 2002 Gaudeamus, ISBN 951-662-868-0, s.9-10

Miten pitkälle Euroopan unioni voi laajentua ja milloin laajentumisen rajaat tulevat vastaan? Entä onko vain maantieteellinen Eurooppa unionin toiminta-alue, vai voisiko unioni laajentua Euroopan rajojen ulkopuolellekin?

Euroopan unionin laajentuminen jatkuu vielä tulevaisuudessakin, sillä mahdollisia jäsenvaltioita on monia. Rajoja on tällä hetkellä vaikea vetää, mutta mikäli Turkki hyväksytään unionin jäsenvaltioksi, voisi se edesauttaa laajentumista myös itäisen Välimeren rannoille. Kyseisellä alueella on useita konfliktiherkkiä kriisipesäkkeitä, joiden rauhoittamiseen unioniin liittymisen tai sen väliintulo sovittelijan roolissa voisi olla vaihtoehto, kuten Israelin ja Gazan alueen kriiseissä tällä hetkellä.²¹ Israelin ja Gazan alueella unioni laajentaa toimintakenttäänsä, mutta ei varsinaisesti unionia, koska Välimeren alueen rauha on erittäin tärkeää niin unionin jäsenmaille kuin siihen kuulumattomillekin valtioille.

Euroopan unioni käsittää tällä hetkellä 27 valtiota, ja viimeisimmät uudet jäsenvaltiot ovat liittyneet unioniin vuosina 2004 ja 2007. Tällä hetkellä EU on noin 490 miljoonan ihmisen muodostama yhteisö ja jo nyt on nähtävissä päätöksenteon vaikeutuminen unionin sisällä..

4.1 Euroopan unionin laajentumishistoria

Ajatus Euroopan unionista on vanha, jo Winston Churchill tuli esittäneeksi idean tämänyyppisen yhteisön perustamisesta 1940-luvun loppupuolella. Tällöin idea jäi vai ajatuksen tasolle, mutta Robert Schuman ja Jean Monnet²² herättivät ajatuksen uudelleen henkiin, ja ponnistelujen jälkeen Euroopan yhteisö alkoi toimia. Alun perin kuusi maata (Belgia, Ranska, Luxemburg, Hollanti, Italia ja Saksa) perustivat yhteisön, joka tuki toisiaan taloudellisessa toiminnassa pystyäkseen kilpailemaan terästuotannossa maailmanmarkkinoilla sekä sitomaan Saksan Euroopan yhteyteen ja siten pienentämään mahdollisen sodan uhkaa. Maat perustivat vuosina 1951 ja 1957 kolmen yhteisön – Euroopan hiili ja teräsyhtiön (EHTY), Euroopan atomienergiajärjestön (Euratom) ja Euroopan talousyhteisön (ETY).

Euroopan unioni laajeni pikkuhiljaa. Pääosin unioniin liittyi muutamia maita kerrallaan vuosina 1973, 1981, 1986 sekä 1995. Suuri harppaus ja mahdollisuus laajentumiseen tapahtui vuonna 1989 Neuvostoliiton hajottua ja kommunismin romahdettua. Itälaajentuminen sai kuitenkin odottaa 2000-luvun puolelle, kunnes vuonna 2004 Euroopan unioniin liittyi peräti

²¹

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Gazan+rakentaminen+vain+tuhoavaksi+mietitytt%C3%A4%C3%A4+EU-maita/1135243032438>, HS, Gazan rakentaminen vain tuhoavaksi mietityttää EU-maita, poimittu 26.1.2009

²² http://europa.eu/abc/history/foundingfathers/monnet/index_fi.htm, Jean Monnet (1888-1979), poimittu 3.2.2009

kymmenen valtiota kasvattaen unionin jäsenvaltioiden määrän viidestätoista kahteenkymmeneenviiteen. Viimeisin laajentuminen tapahtui vuonna 2007, kun Bulgaria ja Romania liittyivät Euroopan unioniin.

4.1.1 Euroopan unionin peruskivi

Ennen suurvaltablokkien romahtamista oli vain toivottu yhtenäistä Euroopan yhteisöä (tulevaa Euroopan unionia), mutta tämä mahdollistui vasta kommunismin luhistuttua. Euroopan unionin historia alkaa kuitenkin jo 1950-luvulta ja itse Euroopan unionin peruskivi muurattiin 9.5.1950, kun Ranskan ulkoministeri Robert Schuman esitteli valtiomies Jean Monnetin kanssa suunnitelman yhteisen organisaation perustamiseksi hiili- ja terästuotannon yhtenäistämiseksi Ranskan ja Saksan kanssa.²³

4.1.2 Euroopan unionin neljä ensimmäistä laajentumista länteen

Ennen laajentumista itään Euroopan unioni on ottanut neljä kertaa uusia jäsenvaltioita, vuosina 1973, 1981, 1986 sekä 1995. Ensimmäisessä laajentumisessa vuonna 1973 unionin jäsenmaiksi liittyivät Iso-Britannia, Tanska ja Irlanti. Tällöin myös Norja oli jättänyt jäsenhakemuksensa, mutta liittyminen peruuntui kansanäänestyksen pohjalta.

Toisessa laajentumisessa Kreikka liittyi jäseneksi vuonna 1981, ja Euroopan unioni aloitti laajentumisen Välimeren alueelle. Kolmas laajentuminen tapahtui myös Välimeren ympäristössä, kun Espanja ja Portugali liittyivät yhteisöön vuonna 1986.

Yksi laajentuminen tapahtui lokakuussa vuonna 1990, kun entinen Itä-Saksa (DDR, die Deutsche Demokratische Republik) yhdistyi Länsi-Saksan (BRD, die Bundesrepublik Deutschland) kanssa. Joskaan tätä ei voi laskea vastaavaksi tapahtumaksi kuin edelliset laajentumiset. Itä-Saksan mukaan ottaminen edellytti vain muutamia sopimustarkastuksia, ei täydellistä liittymismenettelyä.

Laajentunut Euroopan unionin alkoi entistä enemmän houkuttaa muita valtioita, ja Maastrichin sopimuksen voimaantulon jälkeen vuonna 1992 alkoivat useat maat harkita liittymistä. Esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa Itävalta, Suomi, Ruotsi ja Norja. Kansanäänest-

²³ Dr. Klaus-Dieter Borchardt: Euroopan Yhdistyminen, Euroopan yhteisön synty ja kehitys, Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1995. ISBN 92-826-9749-5, s.9

tyksen jälkeen Itävalta, Suomi ja Ruotsi liittyivät Euroopan unioniin vuonna 1995. Norja jättyi ulkopuolelle kuten jo vuonna 1972.²⁴

4.1.3 Itälaajentuminen 2000-luvulla

Edellä kuvattujen neljän laajentumisen jälkeen alkoi Euroopan unionissa uusi laajentumisen aikakausi - itälaajentuminen. Ajatus tästä oli itänyt jo 1990-luvun alusta, ja itälaajentumisen voi tulkita alkaneen Berliinin muurin murtumisesta vuonna 1989, mikä merkitsi samalla koko itäblokin luhistumista. Tämä prosessi alkoi toteutua kuitenkin vasta 2000-luvulla, vaikka erityyppisiä sopimuksia oli solmittu jo aikaisemmin entisten Varsovanliiton maiden kanssa.

Itälaajentuminen eroaa kaikista entisistä laajentumisvaiheista monella tapaa. Ensinnäkin hakijamaita oli hyvin paljon ja ne erosivat monin avoin aiemmista jäsen- ja jäsenehdokasvaltioista. Taloudellisesti Itä-Euroopan maat olivat huomattavasti heikommalla tasolla laskettaessa BKT (bruttokansantuote) asukasta kohden. Itälaajentuminen ei siten kasvattanut merkittävästi Euroopan unionin BKT:ta, mutta yhteisön väestön määrä lisääntyi neljänneksellä.

Hakijoita viidenteen laajentumiseen oli kolmetoista (Bulgaria, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Romania, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Turkki, Unkari, Viro), joista lopulta 10 hyväksyttiin jäsenehdokkaiksi, ja näiden maiden kanssa aloitettiin tarkemmat neuvottelut liittymisestä Euroopan unioniin. Kolmen neuvottelujen ulkopuolelle jätetyn maan (Bulgaria, Romania ja Turkki) sekä taloudellista että oikeusvaltiollista rakennetta pidettiin vielä epätäydellisenä ja niitä tulisi kehittää ennen kuin maat voisivat liittyä unioniin. Tätä kehitystä unioni tukee ja auttaa.

Toukokuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2004 toteutui Euroopan unionin viides laajentuminen, kun unioniin liittyi kymmenen uutta jäsenmaata ja niiden mukana 75 miljoonaa asukasta. Nämä uudet EU-valtiot olivat pääosin entisiä itäblokin maita, poikkeuksina joukossa Kypros ja Malta.²⁵

Viimeisin laajentuminen tapahtui tammikuussa 2007, kun Bulgaria ja Romania liittyivät Euroopan unioniin. Maat olivat hakeneet EU-jäsenyyttä jo viidennen laajentumisen yhteydessä,

²⁴ Dr. Klaus-Dieter Borchardt: Euroopan Yhdistyminen, Euroopan yhteisön synty ja kehitys, Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1995. ISBN 92-826-9749-5, s.15-22

²⁵ <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl> : Laajentuminen 2004: EU:n haasteena 25 jäsenmaan unioni, EU:n portaali, päivitetty 13.6.2005, poimittu 13.9.2007

mutta tuolloin näiden ei vielä katsottu täydellisesti täyttävän Kööpenhaminan kriteereitä²⁶ ja liittymistä lykättiin, jotta maat saisivat aikaa taloudellisen tilanteensa ja valtiorakenteensa parantamiseen.

Taulukko 1. Euroopan unionin laajentuminen vuosina 1951-2007.

Valtio	Liittymisvuosi	Sopimus
Alankomaat	1951/1957	1)
Belgia	1951/1957	1)
Italia	1951/1957	1)
Luxemburg	1951/1957	1)
Ranska	1951/1957	1)
Saksa	1951/1957	1)
Iso-Britannia	1973	
Tanska	1973	
Irlanti	1973	
Kreikka	1981	
Portugali	1986	
Espanja	1986	
(DDR – yhdistyi Saksan kanssa)	(1990)	2)
Itävalta	1995	
Suomi	1995	
Ruotsi	1995	
Viro	2004	
Latvia	2004	
Liettua	2004	
Puola	2004	
Unkari	2004	
Tsekki	2004	
Slovakia	2004	
Slovenia	2004	
Kypros	2004	
Malta	2004	
Romania	2007	
Bulgaria	2007	

²⁶ Kööpenhaminan kriteerit: Jotta ehdokasmaa voi liittyä Euroopan Unioniin tämän on täytettävä tietyt kriteerit. Ensimmäisenä se on tunnustettava eurooppalaiseksi valtioksi (EU:sta tehdyn sopimuksen 49 artikla), sen on noudatettava vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista sekä oikeusvaltion periaatteita (EU:sta tehdyn sopimuksen 6 artikla) sekä täyttää Kööpenhaminan arviointiperusteina tunnetut taloudelliset ja poliittiset edellytykset, joiden mukaan

- maan on oltava vakaa demokratia, joka takaa ihmisoikeuksien kunnioittamisen, oikeusvaltion toteutumisen ja vähemmistöjen suojelun
- maan on oltava toimiva markkinatalous
- maan on omaksuttava yhteisön säännöt, normit ja politiikat, joista EU:n säännöstö muodostuu

1) Nämä maat perustivat vuosina 1951 ja 1957 kolmen yhteisön - Euroopan hiili ja teräsyhtiön (EHTY), Euroopan atomienergiajärjestön (Euratom) ja Euroopan talousyhteisö (ETY)

2) Mukaan ottaminen edellytti vain muutamia sopimustarkastuksia ei täydellistä liittymismenettelyä

4.2 Euroopan unionin laajentumistavoite

Kuten aikaisemmin on todettu, Euroopan unioni on ensisijaisesti rauhan hanke, mutta rauhan säilymiseksi ja konfliktimahdollisuuksien minimoimiseksi on pyrittävä parantamaan kansalaisten turvallisuutta, sosiaalirakennetta, oikeutta ja elinmahdollisuuksia. Taloudellisen rakenteen muutos on yksi askel rauhan parantamiseksi ja se on myös yksi Euroopan unionin peruskivistä. Taloudellisen vaurauden parantaminen merkitsee kuitenkin tiettyä kustannusten ja etujen tasapainoa.²⁷

Laajentumisessa on tärkeintä, ettei se vaikeuta Euroopan unionin toimintaa. Viidennen laajentumisen jälkeen on huomattu tämän olevan turha pelko. Sopimuksista on päästy lopulta yksimielisyyteen, vaikka se on saattanut vaatia entistä pidemmän käsittelyajan ja useamman tarkastuskierroksen.

Mitä rauhallisempi ja demokraattisempi Euroopan alue on, sitä turvallisempi siellä on asua. Euroopan vakaas ja turvallisuus ovat tärkeimmät asiat taloudellisen kehityksen ja ihmiskunnan sivistyksen pysyvyyden kannalta. Epävarma tulevaisuus, konfliktin mahdollisuus tai kriisi, oli se sitten ihmisen tai luonnon aiheuttama, hidastaa kehitystä ja luo epävarmuutta tulevaisuudesta. Laajentumisella pyritään vähentämään tällaista mahdollisuutta, ja mikäli jollain Euroopan unionin alueella puhkeaa kriisi, on jäsenmaalla tukena koko unioni. Vakaassa Euroopassa tällaisen tuen tarvitseminen on todennäköisempää kohdattaessa jonkinlainen luonnonkatastrofi kuin esimerkiksi sotatilanteessa.

4.2.1 Taloudelliset tekijät

Yhteenliittyminen luo edellytykset kilpailla maailmanmarkkinoilla entistä paremmin ja tämä oli myös yksi Euroopan unionin perustavoitteista. Yhteenliittymisellä pystytään lujittamaan taloudellista rakennetta ja käyttämään luonnon resursseja mahdollisimman hyvin yhteisön hyväksi. Tästä on esimerkkinä terästeollisuus. Ranskalla oli rautaa, Saksalla puolestaan hiiltä, jota tarvittiin paremman teräksen tekemiseen. Taloudellisen yhteenliittymisen jälkeen pystyttiin kehittämään Ranskan terästeollisuutta ja kasvattamaan molempien maiden ulkomaanvientiä.

Nykymaailmassa yhteistyö globaaleilla markkinoilla on erittäin tärkeää. Yhteistyön ansiosta Euroopan unioni on noussut yhdeksi maailman merkittävimmäksi taloudelliseksi toimijaksi.

²⁷ <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl> : Laajentuminen 2004: EU:n haasteena 25 jäsenmaan unioni, EU:n portaali, päivitetty 13.6.2005, poimittu 13.9.2007

Unionin luoma mahdollisuus työvoiman vapaaseen liikkumiseen on vaikuttanut siihen, että alueilla, joilla on ollut työvoimapulaa, on pystytty nostamaan teollista tuottavuutta. Työvoiman vapaalla liikkuvuudella pystytään myös säätelemään kehitystä ja luomaan mahdollisuus osaavan työvoiman siirtämiseksi helposti rajojen yli. Työvoiman vapaa liikkuvuus on luonut myös ongelmia, kun köyhemmistä jäsenmaista tullut halvempi työvoima on vaikuttanut isäntämaan työllisyystilanteeseen.

Esimerkkinä voidaan ottaa Suomen rakennusteollisuus. Työväestön liikkumisvapaus on tuonut Suomeen halpaa työvoimaa entisistä itäblokin maista, mikä on vienyt työpaikkoja suomalaisilta. Suomalaisen ammattitaitoisen rakennustyömiehen palkkataso on ulkomaista korkeampi, ja voittoa tavoittelevat yritykset ovat karsineet henkilöstökulujaan palkkaamalla halpaa ulkomaista työvoimaa. Oman ongelmansa ovat aiheuttaneet myös ulkomaisten työntekijöiden suomalaisia heikompi sosiaaliturva.

Myös maatalous on alusta alkaen ollut Euroopan unionin kehityksen kohteena. Maatalouden kehittämisen ideana on ollut turvata maanviljelijöille kohtuullinen elintaso, saada Euroopan markkinoille korkealaatuisia kohtuuhintaisia tuotteita sekä säilyttää Euroopan maaseutuperintö. Maataloutta on kehitetty erityyppisten direktiivien mukaan ja pyritty vähentämään haitallisten kemikaalien käyttöä maataloudessa sekä liikalaidunnusta. Myös syrjäseuduille on tehty omia poikkeusdirektiivejä, jotta niillä olisi mahdollisuus kilpailla Euroopan talousalueella.

Uusien jäsenvaltioiden liittyessä Euroopan unioniin vuosina 2004 ja 2007 maanviljelijöiden lukumäärä lisääntyi ensin 55 % ja lopulta vielä 53 %. Euroopan unioni tuki uusien jäsenmaiden maanviljelijöitä erilaisilla tukipaketeilla jo ennen maiden liittymistä unioniin, mutta tukea jatketaan edelleen ympäristönsuojeluun, hygieniaan, eläinten hyvinvointiin ja kotitarveviljelyyn liittyvissä kysymyksissä. Tuen ansiosta uudet jäsenmaat ovat saavuttaneet mahdollisuuden kilpailla unionin alueella omilla tuotteillaan.²⁸

4.2.2 Turvallisuuspoliittisen tekijät

Euroopan unionin laajentuminen herätti aluksi huolta siitä, järkyttävätkö uudet jäsenvaltiot mahdollisesti yhteistä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Myös huoli tästä on ollut turha, sillä uusilla jäsenvaltioilla on ollut ensisijainen tavoite kytkeytyä tiiviiksi osaksi unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

²⁸ http://europa.eu/pol/agr/overview_fi.htm, Yleiskatsaus Euroopan unionin toimintaan, Maatalous, 11.10.2007

Tulokasvaltioiden halu olla muiden kanssa tasa-arvoisia ja täysivaltaisia on luonut niille paineita osallistua aktiivisesti Euroopan unionin toimintaan kaikilla aloilla, myös yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kehittämiseen.²⁹

Uudet jäsenvaltiot ovat toimineet erittäin menestyksekkäästi Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioissa, kuten vuonna 2003 käynnistyneet Makedonian³⁰ ja Bosnia-Hertsegovinan operaatiot osoittavat. Uudet jäsenvaltiot ovat osallistuneet myös Euroopan unionin taistelujoukkoihin (EUBG) ahkerasti. Euroopan unionin turvallisuuspolitiikkaa tarkastellaan tarkemmin kappaleessa 5.

4.2.3 Yhteisön rakentaminen

Laajentumalla Euroopan unioni pystyy minimoimaan konflikteja, rauhoittamaan Euroopan aluetta ja estämään entisen Jugoslavian alueen tapaisia kriisejä, tuomaan Euroopan alueelle vakautta ja rauhaa, uudistamaan tuomioistuin- ja poliisilaitosta sekä torjumaan korruptiota. Laajentumalla unioni pystyy estämään järjestäytyneitä rikollisuutta ja talousrikoksia, huumausainekauppaa ja ihmiskauppaa sekä edistämään vähemmistöjen etujen kunnioittamista ja kulttuurin rikkauden säilyttämistä. Ympäristö on myös Euroopan unionin kehityksen kohteena, ja pyrkimyksenä on ympäristönsuojelun, erityisesti jätehuollon ja ydinvoimaloiden turvallisuuden, tehostaminen.

Demokratian tuominen kaikkiin jäsenvaltioihin toteutuu noudattamalla Euroopan unionin perustamisasiakirjaa, jonka perusperiaatteita ovat ihmisarvo, tasa-arvo, solidaarisuus ja oikeus.³¹ Demokratia on hyvin pitkälle toteutunutkin vanhoissa jäsenmaissa, mutta apua tarvitaan edelleen itälaajentumisen yhteydessä unioniin liittyneissä maissa, joissa on perinteenä tai riippakivenä kommunismin varjostama historia. Se luo kansalaisten keskelle korruptiota ja välinpitämättömyyttä.

Jokaiselle Euroopan unionin kansalaiselle on annettava mahdollisuus elinkeinon ja työn harjoittamiseen ja turvallinen ja demokraattinen ympäristö, jossa tasa-arvoa kunnioitetaan. Mitä paremmin tämä toteutuu, sitä tyytyväisempiä unionin kansalaiset ovat ja uskovat yhteisön pysymiseen sekä kehittymiseen tulevaisuudessakin.

²⁹ Kristi Raik ja Teemu Palosaari: Tärkeintä on osallistuminen, Uudet jäsenmaat mukautuvat EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, UPI-raportti 2004, 10, ISBN 951-769-167-X, s 5.

³⁰ Käytän tutkimuksessani FYROM (Former Yugoslavija Republic of Makedonia) nimestä lyhennöstä Makedonia, huomio eroitukseksi Kreikan pohjoisesta maakunnasta jonka nimi on Makedonia.

³¹ <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl> Laajentuminen 2004: EU:n haasteena 25 jäsenmaan unioni, EU:n portaali, päivitetty 13.6.2005, poimittu 13.9.2007

4.3 Laajentumisprosessi

Mitä suuremmaksi Euroopan unioni kasvaa, sitä enemmän merkitsee valtioiden yksimielisyys laajentumisesta. Laajentuminen ei myöskään saa vaikuttaa unionin toimintaan negatiivisesti. Viides laajentuminen ei kuitenkaan vaikuttanut Euroopan unionin toimintaan, ja unioni pysyy edelleen kasvattamaan näkyvyyttään ja painoarvoaan maailmanlaajuisesti eri toimialueilla.

Laajentumisprosessi perustuu laajentumisstrategiaan, johon kuuluu kolme vuonna 2005 määriteltyä periaatetta:

- sitoumusten lujittaminen; jo tehdyt sitoumukset täytetään ja uusien sitoumusten tekemisessä noudatetaan varovaisuutta,
- tiukat ja tasavertaiset liittymisehdot; ehdokasmaita valmistellaan täyttämään jäsenvaltion velvoitteet liittymisajankohdasta alkaen. Kaikkia maita kohdellaan yksilöllisesti edistymisen mukaan ja niiden on pysyttävä motivoituneina. Liittymisprosessin avoimuus on myös tärkeää,
- tiedottaminen yleisölle laajentumisen onnistumisen takaamiseksi; varmistetaan kansalaisten tuki ja prosessin demokraattinen legitimiys, kansan antama oikeutus hallinnalle.³²

Ensimmäinen periaate käsittää sitoumusten lujittamisen eli jo tehdyt sopimukset täytetään niin Euroopan unionin kuin jäsenehdokasmaan puolelta. Ollessaan valmis täysivaltaiseksi jäseneksi, on ehdokasmaan täytettävä kappaleessa 4.1.3 kuvatut Kööpenhaminan kriteerit. Samalla se sitoo unionin tukemaan ehdokasmaata. Ehdokasmaan ja unionin välisiä sopimuksia ovat erityyppiset assosiaatiosopimukset³³ sekä liittymiskumppanuussopimukset.

Koska Euroopan unionin on tuettava ehdokasmaata, kohdellaan jokaista maata hieman eri tavalla. Toisilla valtioilla sopimuskohtien täyttäminen vie huomattavasti vähemmän aikaa, mikä vuoksi on tärkeää tarkastella jokaista valtiota omalla aikajanelalla. Tukemalla sopimuskohtien täyttymistä unioni myös motivoi ehdokasmaata katsomaan tulevaisuuteen, onhan tavoitteena unionin jäsenyys.

³²<http://europa.eu/scadplus/leg/fi/lvb/e50025.htm>, Laajentumisstrategia 2006-2007: haasteet ja integrointikyky, poimittu 27.1.2009, suora lainaus

³³ Assosiaatiosopimus on kahden valtion välinen sopimus, jossa ei ole muita osapuolia. Sopimus voi koskettaa mitä tahansa, mutta yleisesti ottaen kauppaa tai taloutta koskevaa asiaa. Tässä tarkoitetaan EU:n ja kohdemaan kahdenkeskistä sopimusta.

Liittymisneuvottelut etenevät aina tietyssä järjestyksessä riippumatta siitä millaisella aikataululla ehdokasvaltio tulee liittymään unioniin. Perustana on, että ehdokasvaltio saattaisi yhteisön säännökset osaksi omaa kansallista lainsäädäntöään³⁴ ja alkaisi soveltaa niitä käytännössä jo ennen astumistaan jäsenvaltioiden piiriin. Osassa jäsen ehdokasvaltioissa tämä prosessi on liittymisvalmisteluista suurin, ja jopa perustuslakia saatetaan joutua muuttamaan.

Kansalaisten tuki on äärimmäisen tärkeää liittymisen kannalta. Tämä saavutetaan tiedottamalla sopimuksista ja muutoksista, joita unionin jäsenyys tuo mukanaan. Kansalaisia kiinnostavia asioita ovat esimerkiksi miten jäsenyys tulee vaikuttamaan heidän asemaansa ja mitä uusia mahdollisuuksia se luo.

Osassa ehdokasvaltioista järjestetään kansanäänestys liittymisestä, toisissa taas äänestys järjestetään pelkästään eduskunnan tai parlamentin piirissä. Mikäli kansanäänestys järjestetään, on äärimmäisen tärkeää tiedottaa kansalaisille Euroopan unionista ja jäsenyyden luomista mahdollisuuksista yleisellä ja yksityisellä tasolla. Joissakin maissa on syntynyt tilanne, jossa Euroopan unionia on jouduttu markkinoimaan kasvattamaan kannatusta kansalaisten keskuudessa. Näin kävi esimerkiksi Suomessa. Nykyään tilanne olisi toinen, eikä 1990-luvun puolivälissä vallinneita vanhoja jännitteitä tai epäilystä unionin kaltaista valtioiden yhteenliittymää kohtaan enää olisi. Tänä päivänä unioni on huomattavasti tunnetumpi ja sen toimintatavat ja tuomat mahdollisuudet ovat paremmin selvillä. Myös tiedonsaanti unionin toiminnoista on parantunut ja siitä voi lukea päivittäin lehdistä ja internetistä.

4.4 Laajentumisen tämänhetkinen tilanne

Vuoden 2007 alussa toteutui kuudes laajentuminen, kun Romania ja Bulgaria liittyivät Euroopan unioniin. Tämä on luonut unionille haasteita, jotka pitää selvittää ennen kuin voidaan alkaa suunnitella uutta laajentumista. Tällä hetkellä näiden kahden uuden maan kohdalla on vielä monia korjaamattomia epäkohtia. Suurimmat epäkohdat ovat työllisyydessä, taloudessa ja tasa-arvossa. Maiden väestö jakautuu vahvasti rikkaiden ja köyhien ryhmään. Köyhiä on hyvin suuri osa, ja rajojen avauduttua on jopa Suomessa huomattu maissa asuvien etnisten ryhmien lähteneen etsimään parempaa tulevaisuutta muualta Euroopan unionin alueelta.

Tämä on myös haaste monelle maalle, jotka kiinnostavat uusien jäsenmaiden etnisiä ryhmiä maiden hyvän sosiaaliturvan vuoksi. Monissa itälaajentumisen myötä unionin jäsenmaiksi tulleissa maissa sosiaaliturva on yhä heikko ja etenkin etnisten ryhmien osalta se saattaa puuttua

³⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/fi/1vb/e50025.htm>, Laajentumisstrategia 2006-2007: haasteet ja integrointikyky, poimittu 27.1.2009

täysin. Suurin osa etnisestä väestöstä elää agraarisessa kulttuurissa ja Euroopan unionin määrittämän köyhyysrajan alapuolella. Ennen liittymistä unionin jäseneksi maiden on ollut osoitettava, että ne ovat kykeneviä parantamaan omaa kehitystään kohti oikeusvaltiota. Bulgaria ja Romania ovat sen tehneetkin, vaikka työ on yhä kesken. Unioni kuitenkin tukee kehitysprosessia neuvoillaan ja antamalla asiantuntija-apua. Neuvot ja asiantuntija-apu ovatkin parasta apua, mitä unioni voi maille antaa taloudellisen avun lisäksi. Kolikon kääntöpuolena osa vanhojen jäsenmaiden kansalaisista ei ole hyväksyneet uusien köyhempien maiden liittymistä unioniin. He ovat pitäneet liittymistä uhkana omalle varallisuudelleen ja työpaikoille unohtaen Euroopan unionin todellisen tarkoituksen - rauhan ja vakauden tuomisen Euroopan alueelle.

Euroopan unionin uusista jäsenehdokasmaista Kroatian, Makedonian ja Turkin kanssa on aloitettu liittymisneuvottelut. Maat täyttävät Kööpenhaminan sopimuksessa asetetut arviointiperusteet ja ne ovat toteuttaneet vaadittavia uudistuksia. Joskin Turkki aika verkkaisesti, onhan se hakenut jäsenyyttä jo vuonna 1987.

Makedonian, Kroatian ja Turkin tulisi entistä pontevammin tehdä uudistuksia etenkin lainsäädännön, oikeuslaitoksen ja julkishallinnon osalta. Alueellinen yhteistyö ja naapurisuhteet ovat avainasemassa. Eniten uudistuksia on tehnyt Kroatia, jolla on todellinen halu päästä Euroopan unionin jäsenvaltioksi.

Euroopan unioni on solminut Balkanin maiden kanssa sopimuksia, joilla pyritään lujittamaan unioniin lähestymistä. Näitä maita ovat tällä hetkellä Albania, Serbia, Bosnia-Hertsegovina ja Montenegro. Neuvottelujen eteneminen riippuu etenkin maiden yhteistyöhalusta kansainvälisen rikostuomioistuimen kanssa, sillä maiden alueella piileksii yhä Jugoslavian hajoamisso- dan sotarikollisia. Kesällä 2008 Serbia kunnostautui pidättämällä hyvin pitkään piileskelleen sotarikollisen Radovan Karadzicin ja luovuttamalla hänet Haagin sotatuomioistuimeen. Tämän vuoksi Euroopan unioni myöntyi allekirjoittamaan yhteistyösopimuksen Serbian kanssa syksyllä 2008 sekä aloittamaan yhteistyön mahdollisen jäsenyyden saavuttamiseksi.

Euroopan unionin laajentumisessa tapahtui mielenkiintoinen käänne tammikuun 2009 lopulla Olli Rehnin ehdottaessa Islannille erityisnopeaa jäsenvaltioksi hyväksyntää, mikäli Islanti esittäisi jäsenhakemuksensa³⁵. Helsingin Sanomissa julkaistussa artikkelissa Olli Rehn totesi Islannin olevan vanha demokraattinen valtio, jonka taloudellisen ja strategisen aseman unionille tuoma etu olisi erittäin suuri. Ainoina ongelmina ovat kalastukseen liittyvät direktii-

³⁵<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/EU+lupaa+Islannille+nopean+j%C3%A4senyyden+ilman+erikoiskohtelua/1135243145000>, HS, EU lupaa Islannille nopean jäsenyyden ilman erikoiskohtelua, poimittu 2.2.2009

vit ja pakotteet, joista tulisi päästä yhteisymmärrykseen. Islannilla tulisi joko olemaan erillisvapaumahdollisuus kalastukseen liittyviin direktiiveihin, kuten Suomella on maataloudessa, tai Islanti sopeutuisi unionin kalastusdirektiiveihin siirtymäkauden aikana.³⁶

Tämä nopea toimintatapa on mielenkiintoinen, koska koskaan aikaisemmin Euroopan unionin historiassa ei ole esitetty vastaavaa. Se luo myös tulevaisuutta ajatellen mielenkiintoisia näkökohtia - pitävätkö juuri liittyneet uudet EU-valtiot ja jo pitkään jäsenyyttä hakeneet valtiot kohtelua epäoikeudenmukaisena?

4.5 Mahdollinen tuleva laajentuminen

Seuraavassa laajentumisessa voivat Euroopan unionin jäsenyyden saada Kroatia, Makedonia, Turkki ja Islanti, jolle on ehdotettu erityisnopeaa hakemuskäsittelyä. Turkin jäseneksi pääsyn edessä on vielä pitkä ja kivinen tie, vaikka maalle on annettu selvät kehityksen suuntaviivat. Kehitys on kuitenkin ollut todella hidasta, ja näyttääkin siltä, että Turkilla ei ole todellista halua kehittää epäkohtiaan. On esitetty mahdollisuutta, että Turkki voisi liittyä jäseneksi vuonna 2010, mutta on todennäköistä, että jäsenyyden hyväksymiseen kuluu vielä vuosia.

Kroatian, Makedonian ja Islannin jälkeen liittymisvuorossa ovat mahdollisesti Bosnia-Hertsegovina, Montenegro, Albania sekä Serbia. Koska pääosa nykyisen Euroopan unionin jäsenvaltioista on niin sanotun vanhan Euroopan maita, tulee laajentumien tulevaisuudessa koskemaan lähinnä Balkanin aluetta ja entisen Jugoslavian maita.

Yhdistämällä entisen Jugoslavian maat Euroopan unioniin, minimoitaisiin uuden konfliktin syttyminen Balkanin alueella. Kuten historiasta tiedämme, on alue aina ollut erityisen kriisiherkkää ja unionin avulla saatettaisiin tämä etninen alue toimimaan yhteisymmärryksessä ja rauhassa toistensa sekä muiden Euroopan valtioiden kanssa.

Ennen Euroopan unionin seuraavaa laajentumista tulee kuitenkin kulumaan vuosia. Unionin tulee selvitä nykyisistä haasteista, uusien jäsenvaltioiden taloudellisesta ja oikeudellisesta kehittämisestä, ennen kuin se on valmis kohtaamaan uusia. Seuraava laajentuminen voisi tapahtua vuosina 2012-2015, jolloin mahdolliset 3-7 ehdokasmaata täyttäisivät jäsenvaltioksi hyväksymiskriteerit. Samanaikaisesti myös Turkki olisi todennäköisesti selvittänyt ongelmansa ja se voitaisiin hyväksyä jäseneksi.

³⁶ <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Talouskriisi+ajaa+Islantia+kohti++EU-j%C3%A4senyyden+1%C3%A4mp%C3%B6%C3%A4/HS20081227SIIMA016x4>, HS, Talouskriisi ajaa Islantia kohti EU-jäsenyyden lämpöä 27.12.2008, poimittu 3.2.2008

4.6 Pohdintaa

Seurattaessa vuoden 2008 aikana Euroopan unionin, Yhdysvaltojen ja Venäjän toimintaa Kosovossa, voidaan todeta EU:n nousseen kansainvälisen politiikan tekijäksi Venäjän ja Yhdysvaltojen rinnalle. Euroopassa Yhdysvallat tosin on keskittynyt olemaan lähinnä sivustakatsoja ja toteuttaa omaa ulkopoliittikan linjaansa enemmän Lähi-idässä. Edelleen on kuitenkin havaittavissa Venäjän ja Yhdysvaltojen vastakkainasettelu EU:n ollessa enemmän keskellä sovittelijana.

Kosovon alue on mielenkiintoinen myös siksi, koska siellä tapahtuu suurin osa Euroopassa nykyään tehtävästä ulkopoliitikasta eri toimijoiden kesken. Kosovon alueen merkitys kuitenkin väheni kesällä 2008, kun Venäjä hyökkäsi Georgiaan, josta tuli Euroopan unionin ja Venäjän ulkopoliittikan muokkaaja. Yhdysvallat esitti tapahtumasta paheksuntansa, mutta ei puuttunut tilanteeseen.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) kokoukseen Helsingissä joulukuun 2008 alussa osallistui Euroopan unionin maiden lisäksi muitakin maita. Kaiken kaikkiaan edustajia oli yli 1 500 noin sadasta eri maasta. Yksi kokouksen pääkysymys oli Georgian tilanne. Suomen ulkoministeri Alexander Stubb³⁷ johti neuvottelukuntaa, joka yritti saada sovun Venäjän ja Georgian välille lopulta siinä onnistumatta.

³⁷ Suomen ulkoministeri 2008-

5. ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka

Euroopan unioni perustettiin rauhan ylläpitämiseksi sekä taloudellisten etujen maksimoimiseksi koko Euroopan alueella. Unioni on siten myös turvallisuuspoliittinen yhteisö ja unionin turvallisuuspolitiikka kulkee käsi kädessä laajentumispolitiikan kanssa. Kummankin päämääränä on tehdä Euroopasta rauhallisempi ja ehkäistä mahdolliset konfliktit Euroopan valtioiden välillä. Samanaikaisesti taloudellinen yhteistyö takaa jokaiselle jäsenvaltiolle mahdollisuuden kilpailla omilla tuotteilla Euroopan alueella. Euroopan unioni on yhdistänyt ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa ja sen periaate vahvistettiin Maastrichtin sopimuksessa vuonna 1992.³⁸

Euroopan unionin laajentuminen on luonut ongelmakohdan - pystyvätkö uudet jäsenvaltiot yhteiseen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan? Ne ovat kuitenkin osoittaneet haluaansa olla mukana vaikuttajina ja toimia yhteistyössä muiden jäsenvaltioiden kanssa, eivät jarrutaa kehitystä.³⁹ Uudet jäsenvaltiot ovat innolla osallistuneet erilaisiin Euroopan unionin operaatioihin, kuten EULEX Kosovossa, ALTHEA-operaatio Bosnia-Hertsegovinassa sekä muut operaatiot vanhalla mantereella, Lähi-idässä ja Afrikassa.

Euroopan unionin turvallisuuspoliittinen päämäärä on hyvin moderni verrattuna moniin maihin. Vaikka sen alkumuoto luotiin jo vuonna 1950, on se kehittynyt nykyiseen muotoonsa vasta 1990-luvulla sekä 2000-luvun vaihteessa. Sitä ennen turvallisuuspolitiikan linjauksia määräsi pitkälti NATO ja Neuvostoliitto entisissä itäblokin maissa.

Ensimmäinen turvallisuuspoliittinen murros, jonka vuoksi Euroopan unionin turvallisuuspoliittista suuntautumista jouduttiin miettimään, oli Neuvostoliiton romahtaminen. Seuraava murros koettiin Jugoslavian hajoamissotien myötä. Etenkin tämä vaikutti unionin toimintaan, koska sotaa käytiin Euroopan alueella, aivan unionin takaovella. Kolmannen kerran turvallisuuspoliittista kokonaisuutta jouduttiin harkitsemaan 11.9.2001 jälkeen. Tällöin New Yorkissa sijainneita WTC-torneja (World Trade Center) vastaan hyökättiin terrorismin voimin.

Terrorismi muodosti uuden sisäisen uhan koko Euroopan alueelle. Enää sotia ei käyty unionin alueen ulkopuolella, vaan ne saattoivat tulla myös EU:n sisälle. Vaikka terrorismipesäkkeitä oli ollut aikaisemmin Espanjassa ja Irlannissa, vasta WTC-iskun jälkeen alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota terrori-iskun mahdollisuuteen muuten niin vakaassa Euroopassa.

³⁸ http://europa.eu/pol/cfsp/overview_fi.htm, Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, EU puhuu yhdellä äänellä, päivitetty maaliskuussa 2008, poimittu 25.11.2008

³⁹ Tärkeintä on osallistuminen, Uudet jäsenmaat mukautuvat EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, UPI-raportti 10/2004, Kristi Raik & Teemu Palosaari, ISBN 951-769-167-X, sivu 8

Uhaksi koko Euroopan alueella muodostui islamistisen terrorismin mahdollisuus, jota oli aikaisemmin pidetty lähinnä Israelin ongelmana.

5.1 Euroopan unionin ulkopoliitiikka

Euroopan unioni on kasvanut huomattavaksi yhteisöksi ja on asukasluvultaan maailman kolmanneksi suurin alue Kiinan ja Intian jälkeen. Taloutta tarkasteltaessa EU on maailmankauppan suurin toimija ja tuottaa neljänneksen koko maailman vauraudesta, kun mittarina käytetään BKT:ta.

Huolimatta siitä, että Euroopan unioni on maailmantalouden vaikuttaja, on tämä asema tuonut myös vastuuta ja velvollisuuksia. EU on maailmanrauhan ja taloudellisen avun tuoja köyhiin maihin. EU on tukenut taloudellisesti köyhiä maita enemmän kuin yksikään muu maa. EU:n kantava voima onkin pehmeä politiikka ja rauhan tuominen kriisialueille.

EU-maat ovat tunnustaneet perustamisesta lähtien tarvitsevansa oman ulko- ja turvallisuuspolitiikan, alku vain oli hyvin hankala. Ensimmäisen kerran yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta alettiin vakavasti keskustella vuonna 1970. Jäsenvaltiot pyrkivät sovittamaan kantansa samanlaisiksi ulkopoliittisissa kysymyksissä, mutta yhteistä linjaa ei löydetty varsinkaan arkaluonteisissa kysymyksissä, eikä kysymyksissä, joissa yksittäisillä jäsenvaltioilla oli omia etuja puolustettavinaan.⁴⁰

Ison askeleen uuden ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi loi Neuvostoliiton ja kommunismin romahtaminen. Vuonna 1992 Euroopan unionin jäsenmaat allekirjoittivat Maastrichtin sopimuksen, jonka pohjalta alettiin kehittää YUTP:a (yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka). Maastrichtin sopimuksen pohjalta unioni voisi ryhtyä sotilaallisiin toimiin aina yhteisön edun sitä vaatiessa.

Euroopan unioni pyrkii edistämään ja ylläpitämään maailmanrauhaa ja vakautta torjumalla terrorismia, kansainvälistä rikollisuutta, huumekauppaa, laitonta maahanmuuttoa sekä ratkaisemaan ympäristöön liittyviä ongelmia toteuttaessaan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa.⁴¹

⁴⁰ http://europa.eu/pol/cfsp/overview_fi.htm, Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, EU puhuu yhdellä äänellä, päivitetty maaliskuussa 2008, poimittu 25.11.2008

⁴¹ EU Maailmassa, Euroopan unionin ulkopoliitiikka, EU:n julkaisutoimisto, ISBN 978-92-79-06084-7, sivu 7

5.1.1 Euroopan unionin ulkopolitiikan kehittyminen

Jotta voisi tarkemmin tarkastella Euroopan unionin ulkopolitiikkaa on ensiksi perehdyttävä sen historiaan ja pääsopimuksiin. Kuten jo aikaisemmin on todettu, yhteisestä ulkopolitiikasta on puhuttu kauan, mutta sen toteuttaminen ja alkuun saattaminen on ollut vaikeata. Suurin syy tähän on ollut eri valtioiden omat kiinnostuksen kohteet arkaluontoisissa kysymyksissä.

Seuraavissa osioissa tarkastellaan ulkopolitiikan pääsopimuksia, jotka johdattelevat myös seuraavaan turvallisuuspolitiikkaa käsittelevään kappaleeseen. Myös tärkeimmissä pääsopimuksissa nämä kaksi politiikan muotoa toimivat yhdessä.

5.1.1.1 Sopimukset ja historia

Historiallinen kehitys yhteiselle ulko- ja turvallisuuspolitiikalle oli pitkä ja kivinen. Jo Euroopan unionin perustamisvaiheessa keskusteltiin mahdollisesta yhteisestä linjasta ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla. Ideana oli muodostaa puolustusyhteisö etenkin idän vastapainoksi. Tämä ei kuitenkaan toteutunut ja EU pysyi talousyhteisönä aina 1980-luvulle asti. Syynä hitaaseen kehitykseen oli NATO, koska ei nähty tarpeellisenä oman sotilaallisen joukon perustamista NATO:n turvatessa sotilaallisen puolustuksen. Tämä johti siihen, että kaikki ulko- ja turvallisuuspoliittiset kysymykset olivat idän ja lännen vastakkain asettelua.⁴²

Vuonna 1970 silloiset kuusi jäsenmaata pitivät kokouksen ja päättivät maiden hallitusten välisestä yhteistoiminnasta ja tiedon vaihdosta politiikan piirissä (European Political Cooperation, EPC). Sopimus oli kuitenkin löyhä, eikä sitonut valtioita kiinteästi mihinkään, mutta siitä saatujen hyvien kokemusten myötä päätettiin EPC sisällyttää itse perussopimukseen.⁴³

Maastrichtin sopimus sisältää kolme peruspilaria, joista II pilari käsittää Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan. Sopimuksen astuessa voimaan vuonna 1992 oli unioni määritellyt niin oman yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärän kuin ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämistä jäsenvaltioiden kesken. Maastrichtin sopimukseen sisällytettiin myös mahdollinen yhteinen puolustuspolitiikka. Näitä puolustuspoliittisia näkökohtia täsmennettiin Amsterdamin sopimuksessa, joka astui voimaan 1.5.1999. Sopimukseen liitettiin Petersbergin tehtävät, jotka sisältävät kriisinhallintaan ja väestön evakuointiin liittyviä kohtia. Tehtävien pääkohdat ovat:

⁴² Suomen paikka maailmassa? EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka, Miten YUTP on kehittynyt ja miten se toimii, Kirsti Kauppi, ISBN 951-37-3875-2, sivu 31

⁴³ Suomen paikka maailmassa? EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka, Miten YUTP on kehittynyt ja miten se toimii, Kirsti Kauppi, ISBN 951-37-3875-2, sivu 29

- humanitaariset toimet ja väestön evakuointi,
- rauhanturvatehtävät,
- taistelutehtävät kriisinhallinnassa, mukaan luettuina rauhan- palauttamistoi-
met.⁴⁴

Vaikka Petersbergin tehtävät oli määritelty melkein kymmenen vuotta aiemmin ja annettu Länsi-Euroopan unionin ministerineuvoston (Western European Union, WEU) käsiteltäväksi, kuitenkin vasta vuonna 1999 ne liitettiin Amsterdamin sopimukseen.

Uutena lisäkohtana tuli myös YUTP:n korkeanedustajan toimen perustaminen, ja samalla päätettiin, että YUTP:n alaisissa asioissa määräenemmistö ratkaisisi päätöksenteossa. Kohtaan lisättiin kuitenkin niin sanottu hätäjarru, pykälä, jonka nojalla yksittäinen maa pystyisi vastustamaan päätöstä viemällä sen Eurooppa-neuvoston päätettäväksi. Pykälää ei sisällytetty sotilaalliseen toimintaan.⁴⁵

Amsterdamin sopimus, jota aiemmin sivuttiin, on tärkein sopimus, joka määrittelee Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan. Konkreettisesti tähän sopimukseen kuuluu kaikki unionin turvallisuutta koskevat asiat. Sopimusta on jouduttu moneen otteeseen tarkentamaan ja muokkaamaan etenkin Jugoslavian hajoamissodan jälkeen. Sota osoitti, että EU:lla on oltava koneisto ja toimintamahdollisuudet tällaisen traagisen tilanteen välttämiseksi tulevaisuudessa.⁴⁶

Balkanin sota näytti Euroopan unionille myös, ettei se ei itse pystynyt vaikuttamaan tilanteeseen tarpeeksi, vaan sodan loppumiseksi tarvittiin Yhdysvaltojen apua. Tämä oli suuri isku unionille – jälleen kerran Yhdysvallat todistivat suurvalta-asemansa Euroopan mantereella.

5.1.2 Ulkopoliitiikan vaikutus laajentumisessa

Euroopan unionin laajentuessa on pelätty uusien valtioiden ulkopoliittisen linjan olevan liian erilainen ja tuovan sekaannuksia sekä riitoja jäsenmaiden keskuuteen. Suurimmalla osalla uusista jäsenvaltioista kun on aiemmin ollut täysin erilainen ulkopoliittinen suunta, jota on leimannut hyvin vahvasti vasemmistopoliittikka ja yksipuoluerakenne.

⁴⁴ http://europa.eu/scadplus/glossary/petersberg_tasks_fi.htm, Eurooppa Sanasto, Petersbergin tehtävät.

⁴⁵ Suomen paikka maailmassa? EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka, Miten YUTP on kehittynyt ja miten se toimii, Kirsti Kauppi, ISBN 951-37-3875-2, sivu 30

⁴⁶ <http://europa.eu/scadplus/leg/fi/lvb/a19000.htm>, Amsterdamin sopimus: yhtenäinen ja tehokas ulkopoliittikka, poimittu 19.1.2009

Neuvostoliiton hajoaminen ja demokratian tulo sen entisiin liittolaisvaltioihin on kuitenkin saanut kansan valitsemaan uudistusmielisiä puolueita luomaan uutta ulkopoliittista linjaa. Uusilla jäsenvaltioilla on siten jo alusta alkaen ollut halu tulla osaksi yhteistä demokraattista Eurooppaa, mikä ei ole aina miellyttänyt entistä kumppania. Tämä on toisinaan luonut tilanteita, joissa pienen valtion on täytynyt nöyryä Venäjän edessä, ettei se menettäisi taloudellisia mahdollisuuksiaan esimerkiksi raaka-aineiden saamisessa. Talous on siis määrittänyt ulkopoliittisia tavoitteita.

Osa uusista jäsenvaltioista oli jo ennen Euroopan unionin jäsenyyttään liittynyt NATO:on ja sitä kautta sitoutunut tietynlaiseen yhteiseen ulkopoliittikkaan unionin vanhempien jäsenmaiden kanssa. Liittyminen NATO:on oli tehty turvatakuun takia EU:n tarjotessa pehmeäpää taloudellista ja yhteiskunnallista tukea.⁴⁷

Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole näkyvissä minkäänlaista uhkaa yhteisen turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi ja sen tulevaisuudelle. Uudet jäsenvaltiot ovat sopeutuneet EU:n yhteiseen ulkopoliittikkaan ja haluavat olla kehittämässä sitä. He ovat osallistuneet todella aktiivisesti ulkopoliittikkaan ja katse on käännettävä tulevaisuuden haasteisiin, kun EU edelleen laajentuu.

5.1.3 Ulkopoliitiikan tulevaisuus

Tulevaisuus tuo haasteita Euroopan unionin ulkopoliittikalle, mikäli nykyiset jäsenehdokasmaat liittyvät unioniin. Ulkopoliittinen kenttä muuttuu entisestään, sillä tähän asti on painittu pääasiassa Euroopan sisäisen ulkopoliitiikan kanssa. Etenkin Turkin liittyminen unionin jäseneksi olisi suuri haaste.

Lähi-idässä ulkopoliittinen kenttä on täysin erilainen Eurooppaan verrattuna. Turkin naapureina on sotaa käyviä valtioita tai valtioita, joissa on ollut laajamittaisia kriisejä lähiaikoina. Huomion arvoista on kuitenkin se että, unioni on ottanut ratkaisevia askelia kohti Lähi-idän kriisejä ja niiden rauhanomaista sovittelua. Erityyppisiä neuvottelukuntia on lähetetty ratkaisemaan konflikteja sekä hieromaan rauhaa osapuolten välille. Viimeisten parin vuoden aikana on ollut näkyvissä ulkopoliittisen suuntauksen kohdistuneen Välimeren itäiselle alueelle. Tämän lisäksi ulkopoliittikkaa on harjoitettu Georgian alueen konfliktin ratkaisemiseksi. Ulkopoliittinen rooli, jonka EU on tällä hetkellä ottanut, tulee todennäköisesti tuomaan muutoksia

⁴⁷ Tärkeintä on osallistuminen, Uudet jäsenmaat mukautuvat EU:N ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, UPI-raportti 10/2004, Kristi Raik & Teemu Palosaari, ISBN 951-769-167-X, sivu 12

myös Amsterdamin sopimukseen. Sopimuksen tietyt kohdat on päivitettävä vastaamaan nykytilannetta sekä ennakoimaan tulevaa.

5.2 Euroopan unionin turvallisuuspolitiikka

Euroopan unionin toteuttaman niin sanotun pehmeän turvallisuuspolitiikan alkujuonteet ovat toisessa maailman sodassa. Koska unionin alkuvuosina lähes kaikki jäsenvaltiot kuuluivat NATO:on, ei tarvetta erilliselle turvallisuuspolitiikalle sotilaallisessa mielessä ollut. Tarve syntyi vasta Neuvostoliiton hajottua ja uusien jäsenvaltioiden liittyttyä unioniin.

NATO:n itälaajentuminen toi lisää muutoksia ja uusia ajatuksia oman turvallisuuspolitiikan luomisesta, vaikka Euroopan unioni ei halua olla NATO:n kilpailija. NATO:n itälaajentumisen myötä unionille tuli kuitenkin tarve luoda jonkinlainen oma sotilaallinen voima ja suuntaus. Rauhan tuominen kriisipesäkkeisiin on ollut koko EU:n sotilaallisen historian tärkein kantava voima. Tällä hetkellä unionin sotilaallisen toiminnan painopisteinä ovat kriisinhallintaoperaatioihin osallistuminen sekä mahdollisten konfliktien estäminen.

5.2.1 Turvallisuuspolitiikan luominen

Ensimmäinen varteenotettava askel kohti yhtenäistä turvallisuuspolitiikkaa otettiin allekirjoittaessa Maastrichtin sopimus vuonna 1992. Sopimuksessa perusteltiin tarve yhtenäiselle ulko- ja turvallisuuspolitiikalle. Jo ennen Maastrichtin sopimusta oli WEU määritelty turvallisuuspolitiikan toimeenpanijaksi.

Amsterdamin sopimuksessa⁴⁸ muutettiin jo tehtyjä sopimuksia ja Euroopan unionin yhteisön perustamissopimusta. Sopimuksessa annettiin Petersburgin tehtävien kautta EU:lle mahdollisuus osallistua myös sotilaallisiin operaatioihin eli WEU:n kriisinhallintatehtäviin.⁴⁹

Ennen kuin Amsterdamin sopimus edes ehti astua voimaan, Ranska ja Iso-Britannia pääsivät St. Malossa pidetyssä kahdenkeskisessä neuvottelussa yhteisymmärrykseen siitä, että Euroopan unionin on pystyttävä itsenäiseen kriisinhallintaan. Samalla tultiin johtopäätökseen, jonka mukaan Euroopan unionille on kehitettävä omia institutionaalisia rakenteita ja sotilaallista voimaa. Tämän sopimuksen kaikki silloiset EU-jäsenvaltiot hyväksyivät Wienin huippukokouksessa joulukuussa 1998.⁵⁰

⁴⁸ Amsterdamin sopimus allekirjoitettiin 2. lokakuuta 1997 ja se tuli voimaan 1. toukokuuta 1999.

⁴⁹ Petersburgin tehtäviin siis kuuluivat humanitaariset ja pelastustehtävät sekä kriisinhallintaan ja rauhanturvaamiseen kuuluvat tehtävät, myös rauhaanpalauttaminen mukaan luettuna.

⁵⁰ EU:n puolustuspolitiikka ja suhteet NATO:n: Tervetullutta kilpailua, UPI-raportti 3/2003, Hanna ojanen, ISBN 951-769-146-7, sivu 14

Suomen isännöidessä Euroopan unionin huippukokousta, niin sanottua Helsingin kokousta, vuonna 1999 päätettiin yksityiskohdat kriisinhallintajoukkojen kokoonpanosta ja toiminnasta. Kokouksessa päästiin sopimukseen kriisinhallintajoukkojen koosta (50 000-60 000 sotilasta), toimintavalmiiksi saattamisajasta (60 päivää) sekä toimintavalmiusajasta (yksi vuosi). Samanaikaisesti päätettiin myös Euroopan unionin nopeantoiminnan joukkojen perustamisesta. Nopeantoiminnan joukot on pystyttävä viemään kriisi- tai konfliktialueelle viiden päivän kuluessa siitä, kun päätös joukkojen lähettämisestä on tehty Euroopan unionin sisällä. Euroopan unionin yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka oli saanut alkunsa.⁵¹

5.2.2 Turvallisuusstrategia

Turvallisuuspolitiikka luo pohjan Euroopan unionissa toteutettavalle turvallisuusstrategialle, joka hyväksyttiin vuoden 2003 lopussa. Strategiassa on kolme peruskohtaa, jotka käsittelevät EU:n turvallisuusympäristöä, turvallisuusstrategisia tavoitteita sekä turvallisuusstrategian vaikutuksia politiikkaan.

Jo Euroopan unionin turvallisuusstrategian johdannossa todetaan, että Eurooppa ei ole ollut koskaan aikaisemmin yhtä vauras, turvallinen ja vapaa. Keskeinen merkitys tälle kehitykselle on ollut Euroopan unionin perustamisella. Unionin maat ovat sitoutuneet rauhanomaiseen riitojen käsittelyyn ja yhteistyöhön.

Oma painonsa on annettava myös NATO:lle ja Yhdysvalloille, joilla on ollut ratkaiseva merkitys turvallisuuden toteutumiselle Euroopan alueella. Muistutuksena mahdollisista uhista ja turvallisuushaasteista on lähimenneisyydessä käyty Jugoslavian hajoamissota.⁵²

Kuten Euroopan unionin turvallisuusstrategiassa todetaan, eivät taloudellisen hyvinvoinnin perusteet jakaudu maailmassa tasaisesti. Tietoisuus tästä on lisännyt tiettyjen valtiosta riippumattomien toimijoiden keskuudessa tyytymättömyyttä ja halua vaikuttaa yleiseen maailmanjärjestykseen.

Lähes puolet maapallomme väestöstä ansaitsee alle kaksi euroa päivässä, minkä lisäksi sodat ja sairaudet entisestään lisäävät tyytymättömyyttä. Tyytymättömyys heijastetaan pääasiassa rikkaisiin valtioihin, mikä luo odottamattomia turvallisuusuhkia. Tyytymättömyys myös he-

⁵¹ EU:n puolustuspolitiikka ja suhteet NATO:n: Tervetullutta kilpailua, UPI-raportti 3/2003, Hanna ojanen, ISBN 951-769-146-7, sivu 15

⁵² <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>, Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia, poimittu 12.2.2009, sivu 1

rättää herkästi ääri liikkeitä, jotka pyrkivät saamaan aikaan mahdollisimman paljon tuhoa tai häiritsemään maailmanjärjestystä.

Turvallisuus on tärkein edellytys kehitykselle. Konfliktiherkät maat ovat yleensä köyhiä, niissä ei ole sosiaalisia rakenteita, eikä niihin tehdä investointeja. Nämä maat ovat kierteessä, joka luo oivan pohjan rikollisuudelle, ääri liikkeille ja riistolle. Köyhillä mailla on kuitenkin usein luonnonvaroja, jotka ovat välttämättömiä länsivaltojen päivittäiselle toiminnalle, kuten öljy. Suurin ongelma länsimaissa on energiariippuvuus ja tulevana vuosikymmeninä tämä riippuvuus tulee kasvamaan nykyisestä usealla kymmenellä prosentilla.⁵³ Näiden resurssien menettäminen ajaisi monet rikkaat länsivaltiot taloudelliseen taantumahan.

5.2.2.1 Maailmanlaajuiset uhat

Edellä esitetyistä ongelmista on helposti pääteltävissä, mitkä ovat suurimmat uhat Euroopan unionin toiminnalle. Huomionarvoista on, että uhat ovat entistä enemmän sisäisiä, eivät ulkoisia.

Terrorismi: Terrorismia on aina ollut ja tulee aina olemaan, mutta sen muoto on muuttunut hyvin paljon 1960- ja 1970-luvun lentokonekaappauksista, joissa harvoin menetettiin ihmisiä. Terrorismista on tullut entistä väkivaltaisempaa ja se kohdennetaan enenevässä määrin siviiliväestöön. Tarkoituksena on vaurioittaa yhteiskuntien avoimuutta ja turvallisuutta. Väkivaltainen terrorismi lisää suvaitsemattomuutta, mikä nähtiin WTC-torneja kohtaan tehdystä iskusta 11.9.2001. Iskun perintönä Yhdysvallat aloitti sodan terrorismia kohtaan islamistisissa maissa. Sodan, joka ei vielä ole loppunut.

Uuteen terrorismiin liittyy uskonnollisten ääri liikkeiden toimintaa, mikä on seurausta monista yhteiskunnallisista asioista, osittain jopa muutoksen pelosta, pelosta oman kulttuurin menettämisestä, modernisoinnin paineista, poliittisista kriiseistä ja nuorison vieraantumisesta valtaväestöstä. Euroopan unionin alue on tässä kohtaa ongelmallinen, koska se on samalla sekä tukeutumisaalue että kohde. Monia terroristiryhmien soluja on löydetty unionin alueelta.

Joukkotuhoaseiden leviäminen: Suuri uhka, joka voi kohdata ketä tahansa, vaikka kohde olisi yksittäinen kaupunki tai alue, on joukkotuhoaseet. Aseiden verrannaisvaikutukset ovat laaja-alaiset, eikä saaste rajoitu vain yhteen paikkaan, vaan leviää niin ekosysteemin kuin ihmisten välityksellä.

⁵³ <http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>, Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia, poimittu 12.2.2009, sivu 1-2

Erilaiset kansainväliset sopimukset sekä valvonta ovat hidastaneet joukkotuhoaseiden leviämistä, mutta tällä hetkellä maailma on murroksessa, sillä Lähi-idässä saattaa alkaa kilpavarustelu länttä vastaan.

Teknologia ja biotieteet ovat kehittyneet ratkaisevasti viime vuosina ja tämän seurauksena niin biologiset kuin kemialliset aseet kehittyvät entistä tehokkaammiksi. Muutamat Lähi-idän maat ovat rakentamassa ydinvoimalaitosta, vaikka hankkeita vastustetaan maailmanlaajuisesti. Iran on kehittänyt avaruusohjelmaansa ja laukaissut mahdollisesti tietoliikennesatelliitin avaruuteen.⁵⁴ Tällaisten uhkakuvien edessä on aina mahdollista, että pystytään rakentamaan mannertenvälisiä ohjuksia, jotka saattavat pahimmassa tapauksessa joutua uskonnollisten ääri-liikkeiden käsiin.

Alueelliset konfliktit: Välimeren alueella on monia konflikteja, joiden paheneminen voi heijastua Euroopan unionin toimintaan. Myös Afrikan, Korean, Kashmirin ja Georgian tapaiset konfliktit vaikuttavat unionin toimintaan joko välillisesti tai suoraan riippuen konfliktin laajuudesta.

Pitkään jatkuneet konfliktit lisäävät tyytymättömyyttä ja mahdollistavat ääri-liikkeiden kasvun sekä niiden toiminnan hyväksynnän konfliktin alaisen väestön piirissä. Kun infrastruktuuri ja elämisen mahdollisuudet tuhoetaan, vaikutukset ovat selvät. Mahdollisuus joukkotuhoaseiden hankintaan voi kasvaa ja niiden käyttökyky alentua. Vaikutusta halutaan saada aikaan myös terrorismin keinoin ja teot voidaan ulottaa hyvinkin kauas kohdemaasta esimerkiksi suurlähetystöihin ja kansainvälisiin suuryrityksiin. Konfliktit luovat erinomaisen pohjan järjestäytyneelle rikollisuudelle ja sen kehittymiselle.

Toimintakyvyttömät valtiot: Toimintakyvyttömien valtioiden ongelmina ovat korruptoituneet valtakoneistot, joissa yksittäiset henkilöt pyrkivät saamaan mahdollisimman suuren hyödyn valtion tilasta itselleen. Valtaa käytetään väärin tai valtion toimia johdetaan järjestäytyneen rikollisuuden voimin. Nämä ongelmat rappeuttavat valtiota sisältäpäin ja saattavat romahduttaa koko valtakoneiston kuten Afganistanissa tai Somaliassa tapahtui. Ongelmana on, että valtatyhjiön täyttää aina joku, mikä saattaa ajaa koko valtion sisällissotaan. Sotatila taas tuo mukanaan nälänhätää, pakolaisia ja ihmiskauppaa. Apua tuovat instituutiot joutuvat hyökkäysten kohteeksi ja ulkomainen tuki ei pääse perille apua tarvitseville, vaan ruokkii sotivia osapuolia.

⁵⁴<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Iran+kertoi+onnistuneesta+satelliitinlaukaisukokeesta/1135238716260>, HS, Iran kertoi onnistuneesta satelliitinlaukaisukokeesta, poimittu 13.2.2009

Tällaiset valtiot saattavat vaarantaa koko maailmanlaajuisen hallinnon ja järkyttää alueellista varmuutta. Ne alentavat myös kansainvälisten instituutioiden uskottavuutta rauhanpalauttamisessa.

Järjestäytynyt rikollisuus: Myös järjestäytynyt rikollisuus on maailmanlaajuinen ongelma, ja edellä käsitellyt uhat ovat järjestäytyneen rikollisuuden kasvupohjia luoden mahdollisuuksia tällaisen aineksen toiminnalle. Monissa konfliktipesäkkeissä ne voivat toimia välikäsinä masatuhoaseille tai hyötyä konfliktipesäkkeen valtiojohdon heikkoudesta. Esimerkkinä voidaan mainita Afganistanin tapauksessa, joka on suuri huumeiden tuottajamaa.

Ensisijaisina kohteina rikollisuudelle ovat kuitenkin rikkaat länsivaltiot, kuten Eurooppa. Rikkaista valtioista saa niin sanotusti parhaan tuoton, ja rikollisuutta voi verrata kaupankäyntiin – onhan kyse tarpeen täyttämisestä. Järjestäytyneellä rikollisuudella ei ole rajoja ja rikolliset toimintatavat vahvistavat konfliktien mahdollisuutta. Siksi osassa heikoista maista pyritään ylläpitämään konfliktia tuoton maksimoimiseksi. Esimerkkeinä ovat Afrikan maat, jotka tarvitsevat sotiakseen aseita ja maksavat niistä niin sanotuilla veritimanteilla, orjatyövoimalla hankituilla kaivosteollisuuden tuotteilla.

Euroopan alueelle rikollisuus toimii pääasiassa nais-, huume- ja asekaupan ympärillä. Yksi suurimmista ongelmista on laittoman maahantulon järjestäminen, johon Euroopan unioni törmää etenkin Välimeren alueella. Esimerkiksi helmikuun 2009 alussa Maltalle yritti pyrkiä 300 laitonta Afrikasta lähtöisin olevaa muuttajaa.⁵⁵

Ongelmallisimman alue rikollisuuden kannalta Euroopan unionin läheisyydessä on Balkan. Suurin osa eurooppalaisesta rikollisesta toiminnasta ja laittomasta kaupasta tulee Balkanin alueen kautta. Alue on tunnettu rikollisverkostoistaan, jotka ovat ulottaneet kyntensä koko Euroopan alueelle. Noin 70 % Euroopan huumeista tulee näitä verkostoja pitkin kuten myös lähes kaikki ihmiskaupan uhrit.⁵⁶

Euroopan unioni on toteuttanut jo hyvin pitkään politiikkaa, joka tähtää edellä esitettyjen uhkien torjuntaan ja pyrkinyt kehittämään yhteistyötä muiden suurvaltojen kanssa. Nämä uudet uhat koskettavat kaikkia niitä maita, jotka haluavat pysyä demokraattisina ja pyrkiä maailman rauhan ylläpitämiseen. Rauhan ylläpitämisen ja taloudellisen kehityksen edistymisen elineh-

⁵⁵<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Maltalle+saapui+yhdell%C3%A4+troolarilla+satoja+maahanpyrkij%C3%B6it%C3%A4/1135243200273>, Maltalle saapui yhdellä troolarilla satoja maahan pyrkijöitä, poimittu 13.2.2009

⁵⁶<http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>, Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia, poimittu 12.2.2009, sivu 2-5

tona unionin alueella on rauhan säilyvyys ja pysyminen sekä unionin alueella että lähialueilla. Mitä suuremmaksi yhteisöt kasvavat, sitä suuremmaksi muuttuu niin taloudellinen kuin poliittinenkin kenttä. Enää ei turvallisuudessakaan voida puhua pelkästä Euroopasta ja sen lähialueista, vaan on otettava huomioon koko maapallo.

5.2.3 Turvallisuuspolitiikan muuttuminen Euroopan unionin laajentuessa

Kuten Euroopan unionin ulkopoliittinen päämäärä niin myös turvallisuuspolitiikka on muutoksien edessä. Mitä suuremmaksi EU laajentuu, sitä enemmän sen läheisyyteen tulee valtioita, jotka käyvät sotaan tai ovat lähiaikoina olleet konfliktin näyttämönä. Myös sodankäynnin muuttuminen symmetrisestä sodasta epäsymmetriseksi tuo uusia uhkakuvia verrattuna vastakkainasettelun aikakauteen.

Uudet jäsenvaltiot ovat osallistuneet erittäin aktiivisesti sekä turvallisuuspolitiikan kehittämiseen että itse operaatioihin. Ne pyrkivät myös vastaamaan turvallisuusstrategian luomiin uhkisiin ja kitkemään korruptiota sekä järjestäytyntä rikollisuutta. Ongelman voi muodostaa Euroopan unionin laajeneminen entistä suuremmalle alueelle ja rajojen avautuminen.

Turvallisuusstrategian osuudessa käsiteltiin tämänhetkisiä uhkia, mutta uhkien on huomattu muuttuneen ja muuttuvan ja lähiaikoina myös Euroopan unionin turvallisuusstrategia on päivitettävä. Se tulee myös muuttamaan turvallisuuspolitiikkaa. Vallitseva taloudellinen taantuma tulee muuttamaan tyytyväisyyttä ja luo uusia uhkia, joihin tulee varautua. Vaakalaudalla voi olla koko Euroopan unionin yhteisö.

Taloudellinen taantuma kasvattaa kuilua eri väestöryhmien keskelle ja saattaa luoda levottomuuksia, jotka vaikuttavat yksittäisessä maassa, mutta voivat myös levitä valtiosta toiseen. Toinen mahdollinen uhka on joukkomuutto EU-valtiosta toiseen tai unionin ulkopuolelta sen alueelle, mikäli elinolosuhteet ja -mahdollisuudet kotimaassa laskevat radikaalisti. Euroopan unionin sisällä tämä ongelman toteutumisen mahdollisuuden on luonut rajojen avautuminen ja työvoiman sekä ihmisten vapaa liikkuminen.

Kriisejä ja konflikteja, joita pyritään estämään tai rauhoittamaan, tulee aina olemaan. Tällä hetkellä suurin turvallisuusuhka voi olla arabien ja Israelin välinen tilanne, joka voi nopeasti kärjistyä todella mittavaksi voimien näytöksi tai peräti laajamittaiseksi konfliktiksi. Tällainen konflikti Euroopan unionin lähialueella ei ole toivottava, koska se vaikuttaisi myös koko Eurooppaan ja unionin jäsenvaltioihin. Konfliktin vaikutukset kantautuisivat pitkälle ja lisäisivät epävarmuuden ja turvattomuuden tunnetta kaikkialla maailmassa.

Euroopan unioni on pyrkinyt olemaan sovittelevana osapuolena arabien ja Israelin välisissä kiistoissa ja tuomaan turvallisuutta ja omaa osaamistaan tilanteen vakauttajana. Jos edellä kerrottu uhkakuva toteutuisi, voisi olla mahdollista, että kaikki arabivaltiot liittyisivät yhteen, jolloin unionin talous olisi vaakalaudalla. Euroopan unioni on pitkälle riippuvainen arabivaltioiden öljystä ja öljyntulon loppumisella olisi kaaokselliset vaikutukset koko unionin toimintaan, etenkin EU:n kansalaisiin.

Euroopan unioni elää tällä hetkellä murroskautta, jossa turvallinen ilmapiiri ja talouden kasvu on ollut valtavaa. Tämän säilymiseksi on tehtävä paljon töitä, mikä tulee vaikuttamaan ratkaisevasti uuden turvallisuus- ja ulkopolitiikan määräytymiseen. On myös muistettava, miten turvallista ympäristöä ja näkyvyyttä muun maailman silmissä halutaan kehittää Euroopan unionin edelleen laajentuessa.

5.3 Euroopan unionin taisteluosastot

Taisteluosastoista tai yhteisestä Euroopan unionin sotilaallisesta voimasta on käyty keskustelua lähes koko EU:n historian ajan. Aiemmin NATO:n kautta saatiin turvatakuut Euroopan puolustamiseen. NATO:n kautta oli myös luotu koneisto ja joukot, joita voitiin tarvittaessa lähettää vakauttamaan alueellisia konflikteja kuten Bosnia-Hertsegovinan ja Kosovon kriisejä. Näiden operaatioiden pohjalta tuli esiin ajatus ja tarve Euroopan unionin omista sotilaallisista joukoista.

Ensimmäisen kerran aihe otettiin vakavasti esille Helsingin huippukokouksessa 1999. Silloisessa Eurooppa-neuvoston kokoontumisessa päätettiin, että Euroopan unionille tulee kehittää itsenäinen valmius tarvittaessa lähettää kriisinhallintajoukkoja konfliktialueille. Kokouksessa asetettiin tavoitteet joukkojen vahvuudelle sekä päätettiin joukkojen perustamisen aikataulu.

Päätöksellä pyrittiin ottamaan kiinteästi sotilaalliseen suunnitteluun mukaan myös ne maat, jotka eivät olleet NATO:n jäseniä. Samalla todettiin, että yhteistoiminnan onnistumiseksi tulisi järjestää yhteisiä harjoituksia, minkä lisäksi jokaisen maan on tehtävä koulutuksellisia uudistuksia pystyäkseen toimimaan yhdessä konfliktialueilla. Euroopan unionin kriisinhallintajoukkojen tavoite on konfliktien esto ja vakauttamisoperaatiot, mutta tarvittaessa niiden on pystyttävä myös rauhaan pakottamiseen.

Tavoitteeksi asetettiin, että unionilla olisi 50 000-60 000 sotilasta, jotka pystyttäisiin lähettämään konfliktialueelle neuvoston päätöksen syntymisen jälkeen 60 vuorokaudessa ja joiden

toimintasäde olisi 3 000 km Brysselistä. Lisäksi olisi erillinen taisteluosasto, jonka vahvuus olisi 1 500 sotilasta, toimintavalmiuteen saattamisaika 15 vuorokautta ja joiden olisi kyettävä toimimaan kriisialueella 30-120 vuorokautta. Täydellinen operationaalinen valmius EU:n nopeantoiminnan joukoille alkoi vuoden 2007 alussa.⁵⁷

Suomalaiset ovat osallistuneet Euroopan unionin taisteluosastoihin kahdesti, ensimmäisen kerran vuonna 2007 saksalais-hollantilais-suomalaiseen kokoonpanoon ja toisen kerran vuonna 2008 Ruotsin johtamaan pohjoismaiseen taisteluosastoon.⁵⁸

5.4 Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatiot

Jo taistelujoukkojen syntysanoista alkaen oli selvää, että joukkoja tultaisiin käyttämään erilaisissa rauhanturvaoperaatioissa Euroopan lähialueilla ja pohjoisessa Afrikassa. Joukkojen ensisijainen tarkoitus oli kykeneväisyys erityyppisiin vakautus-, kriisinhallinta- tai rauhaanpakotusoperaatioihin. Vuosien saatossa Euroopan unioni on kuitenkin osallistunut moneen eri operaatioon myös pelkästään siviilipohjalta. EU on noussut hyvin merkittäväksi toimijaksi kriisinhallinnassa YK:n ja NATO:n rinnalle. Tällä toiminnalla EU on kasvattanut omaa näkyvyyttään ja sitoutumistaan maailmanrauhan edistämiseksi sekä konfliktien eston toteuttamiseksi.

Ensimmäinen sotilaallinen operaatio, johon Euroopan unioni osallistui, oli vuonna 2003 käynnistetty Concordia-operaatio Makedonian alueella. Operaatiossa Euroopan unioni tukeutui NATO:n komento- ja johtorakenteisiin. Operaation tehtävänä oli myötävaikuttaa vakaan ja turvallisen ympäristön rakentamiseen.

Seuraava operaatio, johon Euroopan unioni suuntasi katseensa, oli Artemis-operaatio, mikä toteutettiin YK:n pyynnöstä Iturin maakunnan alueella Kongon demokraattisessa tasavallassa vuonna 2003. Tämä oli myös ensimmäinen operaatio, joka oli täysin EU:n johtama ja suunnittelema. Operaation tarkoituksena oli tukea YK:n vaikeuksiin ajautunutta MONUC-operaatiota (United Nations Mission in the Democratic Republic of Congo). EU:n väliintulolla pelattiin lisää aikaa YK:lle.

⁵⁷ <http://www.mil.fi/paaesikunta/artikkelit/2569.dsp>, Puolustusvoimien portaali: EU:n taisteluosastot - perinteistä kriisinhallintaa paremmin valmiuksin, poimittu 12.2.2009

⁵⁸ <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=358>, Puolustusministeriö, Suomen osallistuminen Euroopan unionin taisteluosastoihin, poimittu 12.2.2009

Toinen operaatio Kongon tasavallassa toteutettiin vuonna 2006 (EUFOR RD Congo), jolloin tehtävänä oli tukea MONUC-operaatiota vaalien ajan. Suomi osallistui operaatioon 12 henkilön vahvuisella lääkintäryhmällä. Operaation jatkona Euroopan unionilla toimii tälläkin hetkellä kaksi siviilikriisinhallintaoperaatiota Kongossa.⁵⁹

Kahden menestyneen pienemmän rauhanturvaoperaation jälkeen Euroopan unioni oli valmis johtamaan suurta sotilaallista operaatiota Bosnia-Hertsegovinassa. Tässä operaatiossa EU otti vastuulleen NATO-johtoisen SFOR-operaation (Stabilisation Force in Bosnia and Herzegovina) tehtävät, jotka oli määritelty Daytonin rauhansopimuksessa. Operaatioon osallistuminen hyväksyttiin Eurooppa neuvostossa vuonna 2003, mutta itse operaatio käynnistyi vasta vuonna 2004.

Tavoitteena operatiolla oli edeltäjänsä SFOR:n tavoin hoitaa Daytonin sopimuksen turvallisuus- ja vakauttamistehtävät. Erona oli, että Althea-operaatioon sisällytettiin myös puolisotilaallinen poliisitehtävä. Operaatioon osallistui 22 EU-maata Suomi mukaan lukien.⁶⁰

Neljäs rauhanturvaoperaatio, minkä Euroopan unioni käynnisti, oli kriisinhallintaoperaatio Afrikassa. Tämä Keski-Afrikan tasavallassa ja Tsadissa toimiva operaatio käynnistettiin vuonna 2008. Operatiolla pyritään estämään Darfurin kriisin vaikutusten leviämistä ympäröiviin valtioihin ja operaation tarkoituksena on siviilien ja pakolaisten suojeleminen sekä turvallisen ympäristön luominen, jotta humanitaarista apua voidaan toimittaa kriisialueelle. Suomi on mukana myös tässä operaatiossa noin 60 sotilaalla, ja mahdollisesti joukkojen määrää tullaan lisäämään lähitulevaisuudessa.

Euroopan unionin taistelujoukkoihin on lisätty myös merivoimallinen ja ilmavoimallinen osa. Ilmavoimallinen osa vastaa kuljetuksista ja sitä on käytetty suurimmassa osassa operatioita. Ensimmäisen merellisen kriisinhallintaoperaation EU käynnisti joulukuussa 2008 Somalian rannikon alueella. Tämä operaatio käynnistettiin merirosvouksen kitkemiseksi alueelta, jolla jo usean vuoden ajan ovat somalialaiset aluksia kaapanneet ja miehistöstä lunnaita pyytäneet merirosvot olleet ongelmana.

Kyseisen Atlanta-operaation tavoitteena on parantaa meriturvallisuutta suojaamalla meriliikennettä ja humanitaarisia avustuksia. Pelotevaikutuksen avulla pyritään vähentämään meri-

⁵⁹ <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=418>, Puolustusministeriö, EU:n kriisinhallinta, poimittu 18.2.2009

⁶⁰ Suomen tehtävät Bosnia-Hertsegovinassa suoritetuissa rauhanturvaoperaatioissa, Tapio Kangasvuo, kandidityö, sivut 9-11

rosvoutta. Tarkoituksena on vuoden kestävä operaatio, johon Suomikin osallistuu siihen kahdella henkilöllä.⁶¹

Myös siviilikriisinhallinnan merkitys on korostunut sotilaallisen kriisinhallinnan rinnalla. Sotilaallisen operaation jälkeen kriisialue tarvitsee opastusta siviiliorganisaatioiden perustamiseen, millä sektorilla Euroopan unionin keinovalikoima on hyvin laaja. Edellä mainittujen sotilaallisten keinojen lisäksi unionilla on käytössään myös poliittisia, diplomaattisia ja taloudellisia vaikuttamiskeinoja. Tämän pohjalta EU pystyy toteuttamaan hyvin monipuolisia siviilioperaatioita, joiden tarkoituksena on varmistaa rauhan pysyminen ja tukea kriisin kokenutta valtiota. Osa siviilioperaatioista on saattanut alkaa jo silloin kun sotilaallisia joukkoja on vielä alueella.

Siviilioperaatioiden luonne on hyvin monimuotoinen ja niiden toteuttamistapa erilainen verrattuna sotilasoperaatioihin. Tällä hetkellä Euroopan unionilla on meneillään useita erilaisia siviilioperaatioita Länsi-Balkanilla, Kosovossa, Afrikassa, Irakissa, Afganistanissa ja palestiinalaisalueella. Guinea-Bissaussa on sotilas- ja siviilikomponentteja yhdistävä operaatio, joka on ensimmäinen tämäntyyppinen operaatio EU:lle.⁶²

Siviilikriisinhallinta tuo kriisialueiden vakauttamisen jälkeen apua turvallisen ja toimivan valtiovallan perustamiseksi. Samalla se valvoo, että valtio tai alue ei syöksy uudestaan konfliktiin. Operaatio voi antaa EU:lle ennakkovaroituksen mahdollisesti puhkeamassa olevasta kriisistä, jonka jälkeen EU voi tarvittaessa käynnistää sotilaallisen operaation kohdealueelle ja pakottamaan sen rauhaan.

Euroopan unionin toimiminen kriisinhallintaoperaatioissa on lisännyt toimintaa kansainvälisen rauhan puolesta ja auttanut toteuttamaan unionin tärkeintä sanomaa. Operaatiosta saatu hyvä palaute on kehittänyt EU:n kykyä osallistua erityyppisiin operaatioihin, jolta pohjalta EU tulee toteuttamaan monia operaatioita tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa operaatioiden toimintakenttänä tulee todennäköisesti olemaan Afrikka. Manner on edelleen hyvin rauhaton sarvikuonojen maa ja konfliktien puhkeamisen todennäköisyys on suuri. Jotta rauha saavutettaisi Afrikan alueella, tarvitaan vielä paljon töitä. Se tekee Afrikasta erittäin hyvän alueen taistella rauhan puolesta ja saada Euroopan unionille lisää näkyvyyttä sekä uskottavuutta rauhan tuojana.

⁶¹ <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=418>, Puolustusministeriö, EU:n kriisinhallinta, poimittu 18.2.2009

⁶² <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=418>, Puolustusministeriö, EU:n kriisinhallinta, poimittu 18.2.2009

6. BALKANIN TULEVAISUUS OSANA LAAJENTUVAA EUROOPPAA

Euroopan unionin tärkeimpiä haasteita on rauhan tuominen Euroopan alueelle, ja Balkanin alue on ollut konfliktien näyttämönä jo vuosikymmenien ajan. Alue on hyvin lähellä EU:ta ja sitä voisi jopa kutsua EU:n takapihaksi. Balkanille laajentamalla pystyttäisiin saavuttamaan rauha koko Euroopan alueelle ja takamaan taloudellinen kasvu sekä niin sanottu malliyhteisö. Samalla taattaisiin rauha Balkanin alueen eri etnisyyksien välillä ja estettäisiin konfliktien puhkeaminen tulevaisuudessa.

6.1 Balkanin historia

Balkanin historia on ollut moninainen ja värikäs, satoja vuosia siellä on taisteltu niin uskonnon puolesta, kuin etnisten ryhmien säilymisestä. Se on ollut puskurina idälle, joka on pyrkinyt Euroopan alueelle. Harvalla alueella on niin värikäs menneisyys kuin Balkanilla. Historiansa takia se on aina ollut herkkä konflikteille ja se on saanut kokea monia valloittajia ja riistäjiä. Ensimmäinen pidempi rauhan aika saatiin vasta kun Josip Broz Tito (1892-1980) astui valtaan ja perusti Jugoslavian toisen maailmansodan jälkimainingeissa.

Tito taisteli kommunismin aatteen puolesta ja perusti kommunistisen Jugoslavian, mutta koska Tito toteutti kansallista linjaa, suututti hän entisen suojelijansa Stalinin, ja Jugoslavia erotettiin Kominformista vuonna 1948. Tämän jälkeen Titosta tuli yksi sitoutumattomien maiden johtohahmoista ja hän loi hyvät yhteydet entisiin kolmansiin maihin.

Vaikka Titon ideologia pohjautui marxismiin, siihen otettiin mukaan myös kansalaisaktivismia, etnisten ryhmien hyväksyntää ja liberalismia. Tämä hallinto toimi erittäin hyvin ja vielä tänäkin päivänä vanhat ihmiset muistelevat Titoa ja kuinka kaikki silloin oli paremmin. Tämä on ainakin osittain totta, silloin hyväksyttiin kaikki etniset ryhmät ominaan ja heille annettiin mahdollisuus säilyttää niin kulttuuri kuin oma kieli.

Vielä 1980-luvulla uskottiin, että Jugoslavia olisi ensimmäinen Itä-Euroopan maa, joka liittyisi Euroopan unioniin. Se ei ollut Neuvostoliiton ohjauksessa ja noudatti hillittyä politiikkaa sekä toimi kansallisvaltion tavoin. Balkanin alue syöksyi kuitenkin pikkuhiljaa kriisiin Titon kuoleman jälkeen. Suurin kriisin syöksymisen syyllinen oli Slobodan Milosevic (1941-2006), joka astui Jugoslavian johtoon vuonna 1989. Hän ajoi hyvin nationalistista ja internaalista, maakeskeistä, politiikkaa. Hänen Kosovossa vuonna 1989 pitämässään puheessaan kannustettiin serbinationalismiin, joka loi pelkoa muissa etnisissä ryhmissä ja lisäsi serbinationalistien liikehdintää. Tämän seurauksena nousi muissa etnisissä ryhmissä nationalistinen aalto, joka

ensimmäisenä vaikutti Sloveniassa ja Kroatiassa. Vuonna 1991 sekä Slovenia että Kroatia erosivat federaatiosta ja niiden perässä Makedonia sekä Bosnia-Hertsegovina vuonna 1992. Serbienemmistöt vaativat, että serbialueet irrotettaisiin Serbiaan kuuluviksi osiksi. Koska tähän ei suostuttu, marssitti Serbia omat joukkonsa Kroatiaan. Tämä toistui myös Bosnia-Hertsegovinassa. Kriisi oli valmis ja alueet syöksyivät sotaan.

Slobodan Milosevic neuvotteli vuonna 1995 Daytonin rauhansopimuksen länsivaltojen kanssa rauhan palauttamiseksi alueelle. Vaikka jonkinlainen sopu saatiin aikaiseksi, jatkuivat opiskelijamellakat Belgradin kaduilla. Opiskelijat vaativat Milosevicia eroamaan, mutta länsi ei kallistunut opiskelijoiden, vaan Milosevicin puolelle.

Vasta Milosevicin aloitettua operaation Kosovossa albaaniseparatistien eliminoimiseksi liittovaltion joukoin ja poliisiin voimin, loppui lännen tuki. Kosovossa VJ:n ja MUP:n (Jugoslavian armeijan ja sisäministeriön) joukot aloittivat laajamittaiset toimet terrorismin kitkemiseksi. Tämä sai kansanmurhan mittasuhteet, sillä toimenpiteitä kohdistettiin myös siviiliväestöä kohtaan ja alueella tapahtui useita joukkomurhia. Näiden sotatoimien pohjalta länsivallat päättivät puuttua Kosovon tilanteeseen ja aloittivat vuonna 1999 NATO:n pommitukset Jugoslaviaa vastaan.

Välittömästi Daytonin rauhansopimuksen allekirjoittamisen jälkeen NATO lähetti joukkojaan eri puolille Balkania. Ensimmäiset joukot saapuivat Bosnia-Hertsegovinaan vuonna 1995. Vuonna 1999 NATO lähetti jälleen joukkojaan Balkanille, tällä kertaa Kosovoon. Rauha oli palautettu, mutta siitä huolimatta Milosevic oli edelleen vallassa, kunnes hänet syrjäytettiin vuonna 2000 ja pidätettiin sotarikollisena vuotta myöhemmin.

Balkanin sota oli ohi, mutta sodan aiheuttamien arpien korjaaminen kestäisi pitkään. Osaa arvista ei voisi korjata koskaan. Etnisten ryhmien välille syntynyt eripura oli valtavaa ja ennen kokemattomaa Balkanin historiassa.

6.2 Euroopan unionin laajentuminen Balkanille

Jo 1980-luvulla uskottiin, että Jugoslavia olisi ensimmäinen Itä-Euroopan maa, joka liittyisi Euroopan unioniin. Uskomus ei ollut väärä, Jugoslavia oli taloudellisesti menestyvä, tasapainoinen ja sosiaaliselta rakenteeltaan varsin korkeatasoinen valtio. Etniset ryhmät elivät rauhallista rinnakkaiseloa keskenään ilman väkivaltaisuuksia. Mutta kuten historia kertoo, tämä ei toteutunut ja alue ajautui varsin väkivaltaiseen konfliktiin.

Balkanin alueen sodan seurauksena Euroopan unionille tuli erittäin tärkeäksi alueen vakauttaminen ja turvallisten elinolosuhteiden palauttaminen. Samalla unioni oli huomannut olevansa hyvin voimaton tällaisen konfliktin torjumisessa. Sen seurauksena herätettiin uudestaan ajatus yhteisestä sotilaallisesta voimasta, jolla vastaavanlaiset konfliktit pystyttäisiin estämään tulevaisuudessa. Tämä oli osasy Euroopan unionin omien taisteluosastojen perustamiselle. Balkanin alueen tapahtumat olivat myös kolaus EU:n kykenevyydelle hoitaa konflikteja. Oli pyydettyä apua NATO:lta ja turvauduttava Yhdysvaltojen ilmavoimiin sekä kykyyn rauhan palauttamiseksi.

Jugoslavian hajoamissodat toivat Euroopan alueelle sodan, johon ei täysin ollut osattu varautua. Koska sota käytiin aivan EU rajalla, oli sillä vaikutusta unionin talouskasvuun ja turvallisuuspoliittiseen ajatteluun. Turvallisuusstrategiaa ja -ajatusta täytyi muuttaa, koska tulevaisuudessa ei olisi varaa vastaavanlaiseen konfliktiin. Todettiin, että parhaiten rauha palautettaisiin alueelle, mikäli Balkanin valtiot sidottaisiin tiiviiseen yhteistyöhön Euroopan unionin kanssa. Samalla, kun yhteistyötä lisättäisiin, annettaisiin valtioille mahdollisuus tulevaisuudessa liittyä Euroopan unionin jäseneksi.

Tämän porkkanan ansiosta monet Balkanin valtiot olivat erittäin halukkaita tekemään uudistuksia ja parantamaan talouttaan. Koko Balkan huomasi, että Euroopan unionin ulkopuolelle ei kannata jättäytyä ja jäädä jälkeen taloudellisesta ja demokraattisesta kehityksestä, mikä loisi uuden mahdollisuuden syöksyä sisällissodan partaalle.

Vuosisataisen historiansa takia Balkanin alue on hyvin rikollinen. Tälläkin hetkellä alue on tärkeimpiä huume-, ihmissalakuljetus ja asekaupan reittejä Eurooppaan. Euroopan unionin laajentuessa alueen valtioihin pystyttäisiin tehokkaammin tekemään yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseksi. Vaikka yhteistyötä on lisätty Balkanin maiden kanssa ja alueelle on lähetetty Euroopan unionista apuvoimia ja neuvonantajia, on korruptio juurtunut hyvin syvälle alueen virkakoneistoon. Mahdollisuus liittyä unioniin luo kuitenkin valtiovalloille paineita. Tämä kannustaa puuttumaan epäkohtiin ja parantamaan virkakoneistoa. Jäsenyys edistyy jokaisessa Balkanin maassa sen saavutusten mukaisesti.

6.2.1 Slovenia

Ensimmäiset askeleet Balkanille laajentumisessa otettiin, kun Slovenia liittyi Euroopan unioniin vuonna 2004.⁶³ Entisen Jugoslavian valtioista Slovenia oli selvä valinta ensimmäiseksi

⁶³ Kts. kappale 4.1.3 Itälaajentuminen 2000-luvulla

jäsenvaltioksi. Olihan Slovenian alueella ollut jo Jugoslavian aikaan menestyvä talous, paljon raaka-aineita, teollisuutta ja työvoimaa. Tämä oli myös osasy syy Slovenia itsenäistymiselle vuonna 1992. Slovenialaiset olivat pitkään halunneet, ettei heidän rikkauksiaan käytettäisi Jugoslavian köyhempien osavaltioiden talouden pönkittämiseen.

Slovenian irrottautumissota oli hyvin lyhyt verrattuna muihin alueella käytyihin taisteluihin. Sota kesti noin kolme viikkoa, jonka jälkeen aloitettiin jälleenrakennustyöt. Syy sodan lyhyteen oli väestörakenteessa, pääosa väestöstä oli sloveeneja ja serbejä oli vain hyvin pieni vähemmistö.

Taloudellisesti Slovenia on erittäin vahva ja assosiaatiosopimukset Euroopan unionin kanssa solmittiin jo varhaisessa vaiheessa. Slovenia liitettiin laajentumissuunnitelmaan vuonna 2000 ja neuvotteluiden jälkeen sekä täytettyään Kööpenhaminan kriteerit Slovenia oli valmis unionin jäseneksi. Toistaiseksi Slovenia on ainoa Balkanin alueen jäsenvaltio. Euro otettiin Slovenian rahayksiköksi vuonna 2007.

6.2.2 Kroatia ja Makedonia

Euroopan unioni on jo aloittanut liittymisneuvottelut Kroatian kanssa⁶⁴. Lainsäädännön tarkastelu on saatu päätökseen vuonna 2006 ja tällä hetkellä ei Kroatian jäsenyydelle olisi esteitä, mikäli maan hallitus edelleen jatkaa määrätietoista toimintaansa. Kroatian on edelleen parannettava saavutuksiaan oikeuslaitoksen ja hallinnon alalla, korruption torjunnassa, vähemmistöjen oikeuksissa sekä mahdollistettava ja parannettava pakolaisten paluuta, uudistettava laivanrakennusteollisuutta sekä pyrkiä ratkaisemaan naapurivaltioiden kanssa avoinna olevat kysymykset. Tärkeimpinä ratkaistavina kysymyksinä ovat kuitenkin ympäristöä ja kalastuksen suojelualuetta koskevat kysymykset.⁶⁵

Makedonia sai jo vuonna 2005 ehdokasmaan aseman, mutta uudistusten edistyminen on ollut hidasta. Aloitettaessa liittymisneuvottelut samanaikaisesti Kroatian kanssa, Makedonia uskoi olevansa tasavertainen Kroatiaan verrattuna. Näin ei kuitenkaan ollut, mikä närkästytti suuresti Makedonian valtiovaltaa.

⁶⁴ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=COMfinal&an_doc=2008&nu_doc=127, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Länsi-Balkan – lähemmäksi EU-jäsenyyttä, EU-portaali, poimittu 19.2.2009

⁶⁵ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=COMfinal&an_doc=2008&nu_doc=127, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Länsi-Balkan – lähemmäksi EU-jäsenyyttä, EU-portaali, poimittu 19.2.2009

Helmikuussa 2008 Eurooppa-neuvosto vahvisti Makedonian liittymiskumppanuuden, ja määriteltiin kahdeksan kohtaa joihin Makedonian tulisi erityisesti panostaa. Näitä kohtia ovat puolueiden vuoropuhelu, poliisilain ja korruption torjuntaa koskeva lainsäädäntö, oikeuslaitoksen ja julkishallinnon uudistaminen sekä toimet työllisyyden ja liiketoimintaympäristön parantamiseksi.

Jotta Makedonia pystyisi aloittamaan liittymisneuvottelut, tulisi sen täyttää kaikki edellä mainitut kohdat. Komissio uskoi, että tarvittava edistys olisi tapahtunut vuonna 2008. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut ja Makedonia tarvitsee lisää aikaa uudistusten toteuttamiseen.

Suurin ongelma Makedoniassa on korruptio, joka on erittäin syvälle juurtunutta. Myös suuret luokkaerot ja etnisten vähemmistöjen asema ovat parannusta vaativia asioita.

Päästäkseen osaksi Euroopan unionia on Makedonian toteutettava valtavasti muutoksia. Ei riitä, että vain valtiovalta muuttuu, myös kansan on muututtava EU-kelpoiseksi. Makedoniassa on halua tulla yhdeksi EU-jäsenvaltioksi, sillä pienenä valtiona se saavuttaisi myös ulkopoliittista uskottavuutta.

6.2.3 Albania ja Montenegro

Vaikka Albania ei ole koskaan ollut osana Jugoslaviaa, on se kuitenkin yksi Länsi-Balkanin valtioista. Albania oli hyvin suljettu valtio, joka kommunismin kaaduttua alkoi vähitellen avautua länteen. Albanian kriisit ovat olleet enemmän taloudellisia kuin sotilaallisia. Alueella ei Jugoslavian sodan aikana taisteltu, mutta sodan aikana maahan muutti hyvin paljon albaanipakolaisia muualta Balkanin alueelta.

Muiden Balkanin maiden tavoin myös Albania havittelee Euroopan unionin jäsenyyttä. EU on allekirjoittanut vuonna 2006 vakautus- ja assosiaatiosopimuksen Albanian kanssa, minkä jälkeen Albania on edistynyt uudistuksissaan ja lähentynyt EU:n normeja.

Albaniassa on samoja ongelmia, kuin muilla Balkanin alueen valtioilla ja sen on pyrittävä parantamaan ja vahvistamaan oikeuslaitostaan. Korruption ehkäisy ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuminen ovat myös keskeisellä sijalla.⁶⁶

⁶⁶ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=COMfinal&an_doc=2008&nu_doc=127, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Länsi-Balkan – lähemmäksi EU-jäsenyyttä, EU-portaali, poimittu 19.2.2009

Montenegron itsenäistyttyä vuonna 2006 on se ottanut merkittäviä askelia kohti mahdollista Euroopan unionin jäsenyyttä. Koska Montenegro itsenäistyi vasta lähiaikoina, on sen perustuslaki lähellä eurooppalaisia normeja, ja vakautus- ja assosiaatiosopimuksen allekirjoittaminen on entisestään lähentänyt sitä Euroopan unionin kanssa. Keskeisimpiä haasteita Montenegrolle ovat tällä hetkellä hallinnon uudistaminen sekä hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen.

6.2.4 Bosnia-Hertsegovina

Bosnia-Hertsegovinalla on muiden Balkanin alueen valtioiden tavoin samat haasteet. Se on jatkanut edelleen pyrkimyksiä Euroopan yhdentymisen edistämiseksi. Poliisivoimien uudistaminen sekä uudistuspolitiikan kehittäminen ovat etusijalla. Tämän kehityksen pohjalta allekirjoitettiin vakautus- ja assosiaatiosopimus joulukuussa 2007. Siitä huolimatta Bosnia-Hertsegovinalla on vielä paljon kehitettävää ennen kuin maa täyttää kaikki sopimuksen kohdat. Positiivisena asiana voidaan kuitenkin pitää sitä, että maasta löytyy poliittista tahtoa uudistusten toteuttamiseksi.⁶⁷

6.2.5 Serbia

Serbia on Balkanin alueen vakaimpia ja vauraimpia valtioita ja sillä olisi yhä halu hallita koko Balkania. Serbian EU-myönteisyys on erittäin tärkeää, jotta Euroopan unioni onnistuisi laajentumistavoitteessaan. Verrattuna alkuvuonna 2008 vallinneeseen tilanteeseen, on Serbian EU-myönteisyys voimistunut huomattavasti. Vielä vuosi sitten Serbia oli hyvin läheisessä yhteistyössä Venäjän kanssa ja vastusti erittäin voimakkaasti Kosovon itsenäistymistä. Jopa pieni mahdollisuus konfliktin syntymiseen oli olemassa.

Serbiällä on ollut jo hyvin pitkää halu lähentyä Euroopan unionin kanssa. Suurimpana ongelmakysymyksenä on ollut juuri Kosovon tilanne. Vuoden 2008 alussa Kosovon pyrkiessä itsenäiseksi Serbia vastusti tätä erittäin voimakkaasti EU:n taas tukiessa itsenäistymispyrkimyksiä. Venäjä asettui Serbian puolelle ja vastusti itsenäistymistä. Hetken aikaa oli näkyvissä tilanne, josta ei päästäisi sopuun. Kun Euroopan unioni antoi Serbialle viitteitä mahdollisesta EU-jäsenyydestä, mikäli tämä antaisi Kosovon itsenäistyä⁶⁸, pehmitti mahdollisuus Serbiaa.

⁶⁷ http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=COMfinal&an_doc=2008&nu_doc=127, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Länsi-Balkan – lähemmäksi EU-jäsenyyttä, EU-portaali, poimittu 19.2.2009

⁶⁸ <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Serbia+valinnan+edess%C3%A4/HS20080226SI1MA013o2>, HS, Serbia valinnan edessä, poimittu 20.2.2009

Tilanne parani entisestään länsimielisten voitettua Serbian parlamenttivaalit.⁶⁹ Vaalien jälkeen Serbia alkoi kehittyä ja muuttua entistä länsimielisemmäksi. Hyvänä esimerkkinä oli Radovan Karadzicin luovuttaminen Haagin sotarikostuomioistuimelle kesällä 2008.

Serbialla on halu liittyä Euroopan unioniin ja samalla päästä lopullisesti Venäjän ikeestä irti Kosovon itsenäistymisen jälkeen Serbia huomasi, että jatkaessaan samaa politiikkaa se jäisi EU:n laajentumisen ja politiikan ulkopuolelle. Nyt Serbialle on annettu mahdollisuus EU-jäsenyyteen. Mahdollisesti Serbia voisi allekirjoittaa jäsen ehdokkuussopimuksen jo vuonna 2009, kuten Jose Manuel Barroso on todennut.⁷⁰

Ainoa ongelma syvempien neuvotteluiden aloittamiselle on Serbian jatkama sotarikollisten piilottelu alueellaan. Heistä yhtenä esimerkkinä voi mainita Ratko Mladic. Sotarikolliset tulisi saada ensin kansainvälisen tuomioistuimen eteen, jonka jälkeen pystyttäisiin aloittamaan varsinaiset neuvottelut Euroopan unionin ja Serbian välillä.⁷¹

Tällä hetkellä suunnitellaan perustettavaksi työryhmä, joka selvittäisi keinoja, jolla edistystä pystyttäisiin vauhdittamaan. Euroopan unioni on lupautunut allekirjoittamaan vakautus- ja assosiaatiosopimuksen heti, kun tarvittavat vaiheet ovat saatu päätökseen⁷². Eurooppa-neuvosto totesikin, että Serbian ehdokasasemaa voidaan vauhdittaa, mikäli Serbia kehittää alueellista yhteistyötään sekä naapurussuhteitaan ja pyrkii etsimään entiset sotarikolliset.

Serbian kanssa solmittavat suhteet ovat erittäin tärkeitä Euroopan unionille, sillä nyt on saavutettu ulkopoliittinen etulyöntiasema Venäjään nähden. Kuten vanha sananlasku sanoo, rauha on taottava silloin, kun se on kuuma. Serbian lähentyminen EU:n kanssa on äärimmäisen tärkeää, jotta Länsi-Balkan säilyisi rauhallisena ja turvallisena alueena. Myös muiden alueen valtioiden kannalta on eduksi, että Serbia on neuvotteluissa mukana.

⁶⁹ <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Serbia+valitsi+tien+kohti+l%C3%A4ntt%C3%A4++Euroopan+on+tultava+vastaan/HS20080513SI1MA01bi4>, HS, Serbia valitsi tien kohti länttä, Euroopan on tultava vastaan, poimittu 20.2.2009

⁷⁰ <http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Barroso+Serbian+EU-j%C3%A4senehdokkuus+mahdollinen+ensi+vuonna/1135239152607>, HS, Barroso: Serbian EU-jäsen ehdokkuus mahdollinen ensi vuonna, 3.9.2008, poimittu 24.11.2008

⁷¹ <http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Serbian+EU-eteneminen+tyss%C3%A4si+taas+Ratko+Mladiciin/1135239455537>, HS, Serbian EU-eteneminen tyssäsi taas Ratko Mladiciin 15.9.2008, poimittu 24.11.2008

⁷² http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=COMfinal&an_doc=2008&nu_doc=127, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Länsi-Balkan – lähemmäksi EU-jäsenyyttä, EU-portaali, poimittu 19.2.2009

6.2.6 Kosovo

”Ulkopoliittinen koetinkivi”. Näillä sanoilla voisi kuvata Kosovon tilannetta. Alueen historia on hyvin monipuolinen ja mielenkiintoinen. Kosovon itsenäistyminen 17.2.2008 oli suuri kolarus Serbialle. Alue on aikoinaan ollut Balkanin vilja-aitta ja pyhää maata, serbiortodoksikirkon vallan keskus. Kosovon kiistassa näyttelee yhtä suurta osaa vielä tänäkin päivänä ulkopoliittikka sekä uskonto. Kosovo muodostui myös suurvaltapoliittikan pelimerkiksi itsenäistymispyrkimyksissään. Kosovon itsenäistymisen kannalla oli niin EU kuin Yhdysvallat Venäjän asettuessa vastaan. Yhdysvallat oli kuitenkin enemmän sivustakatsojan roolissa verrattuna Euroopan unioniin.

Euroopan unioni on pitkään ollut Kosovon itsenäistymisen kannalla ja tukenut Kosovon itsenäistymispyrkimyksiä. Jo ennen itsenäistymistä unioni antoi ymmärtää, että Kosovosta tulisi myös tulevaisuudessa Euroopan unionin jäsenmaa, mikä on tavoitteena edelleen. Kosovo tarvitsee vain hyvin paljon taloudellista tukea ja opastusta myös valtiorakenteen kehittämiseksi, minkä vuoksi EU:lla on suuret tukipaketit varattuna Kosovoa varten.

Haasteet Kosovon Euroopan unionin jäsenyydelle ovat pitkälti samat kuin muissa Länsi-Balkanin maissa. Suurimpana erona on työllisyyden parantaminen, työttömyysaste Kosovossa on noin 70 %. Muiden Balkanin alueen valtioiden tavoin myös Kosovossa on suuret luokkaerot hyvin toimeentulevan väestön ja köyhimpien ihmisten välillä.

6.3 Balkanin alueen tulevaisuus

Euroopan unionille on tärkeää laajentua Balkanille, koska silloin minimoidaan mahdollisen konfliktin uhka. Kyse on vastaavanlaisesta tapahtumasta, kuin unionia perustettaessa - rauhan ja vakauden tuomisesta koko Euroopan alueelle. Balkan on osa Eurooppaa ja EU:n on kyettävä rauhoittamaan alue, jotta talouskehitys ja turvallisuus kasvaisivat ja samalla EU pääsisi vaikuttamaan suoraan alueen ongelmakohtiin.

Laajentumisessa on haasteensa - etenkin Balkanilla. Aikaisemmat laajentumiset vahvojen Euroopan maiden sisällä olivat hyvin erilaisia. Valtiot olivat nauttineet rauhasta jo useita vuosikymmeniä, saaneet taloutensa ja sosiaalirakenteensa kuntoon, toteuttivat demokratiaa ja oikeusvaltion periaatteita. Kyse oli enemmänkin ulkopoliittisen vaikutusvallan saamisesta ja sen huomaamisesta, miten paljon yhteisö antaa voimaa. Globalisoituminen loi rikkaissa länsivalloissa tilanteen, jossa ei voinut jäädä yksin unionin ulkopuolelle.

Ennen 2000-luvun alkua laajentumiset olivat enemmän taloudellisia yhteenliittymiä ja ne vaativat hyvin vähän tarkastelua. Yleisempänä ongelmana oli, halusiko kansa liittyä unioniin kuin se onko maa täyttänyt Kööpenhaminan kriteerit. Tilanne ja ongelmat olivat aivan toisenlaiset, kun itälaajentuminen aloitettiin 2000-luvulla.

6.3.1 Balkanin tulevaisuus suotuisassa tilanteessa

Vaikka laajentumisessa on haasteensa, voi se vihdoinkin tuoda mukanaan uuden demokraattisen kehityksen kohti entistä turvallisempaa Eurooppaa ja saada aikaan turvallisimman ja vakaimman aikakauden Euroopan historiassa. Mitä vakaammaksi Euroopan alue saadaan, sitä paremmin pystytään puuttumaan muihin konflikteihin ja kriiseihin maailmalla.

Tärkeintä Euroopan alueella on saada Balkanin alue mahdollisimman rauhalliseksi ja vakaaksi. Kun tämä toteutuu, Euroopan unionin kehitystä paremman demokratian esimerkkiyhteisöksi ei voi kiistää. Samalla Euroopan unioni onnistuu vakauttamaan koko Euroopan alueen, mikä on ollut tarkoituksena jo unionin syntyajoista lähtien. Tämän kehityksen myötä EU pystyisi toimimaan myös entistä suurempana ulkopoliittisena toimijana.

Suotuisimmassa kehitysnäkymässä Balkanin maat pystyvät vastamaan Euroopan unionin haasteeseen ja toteuttamaan kaikki vakautus- ja assosiaatiosopimuksen kohdat. Tämän jälkeen pystytään aloittamaan neuvottelut mahdollisesta jäsenyydestä. Kun Balkanin alueen maat uudistavat ja saavat toteutettua oikeusjärjestelmänsä eurooppalaiselle tasolle, taistelevat korrup-tiota ja järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan sekä saavat taloutensa uuteen nousuun, ei jäsenyydelle ole mitään estettä. Tärkeimpänä asianaan on kehittää naapuruuspolitiikkaa, hyväksyä alueen valtiot tasavertaisina kumppaneina ja mahdollisesti perustaa yhteinen kumppanuus-alue, jolla maat pyrkivät tukemaan toisiaan.

Balkanin valtioiden yhteistyöllä saataisiin alueelle vihdoinkin rauha, jota on pyritty rakentamaan jo satoja vuosia. Viimeistään tässä vaiheessa voitaisiin uskoa, että rauha on mahdollista palauttaa alueelle, jossa kulttuuri on monipuolinen ja pienten etnisten ryhmien kirjoma. Kehityksen jatkuessa myönteisenä se loisi myös uskoa siihen, että Afrikan mantereellakin pystytäisiin toteuttamaan samantyyppisiä vakautusoperaatioita ja saamaan maailma entistä rauhallisemmaksi ja suvaitsevammaksi.

Tällainen kehitys olisi tulevaisuudelle erittäin suotavaa ja tahtoa näistä valtioista löytyy, mutta ongelmia tuottavat puuttuvat resurssit. Siksi Euroopan unionin läsnäolo on erittäin tärkeää. Mikäli haluttaisiin mahdollisimman onnistunut ja rauhallinen laajentuminen, on EU:n kiinni-

tettävä resursseja toimintamahdollisuuksien edistymiselle. Balkanin alueiden liittyessä EU:hun tulisi siitä maailman suurin yhteisö, joka olisi hyvin monikulttuurinen ja -kielinen. Eurooppa vahvistuisi ja saisi maailman vakauttajana ja rauhan tuojana lähtemättömän maineen. Tämä toisi uskottavuutta ja myös halua Euroopan unionin sisällä puuttua ympäröivän maailman kriisi- ja konfliktipesäkkeisiin.

6.3.2 Balkanin tulevaisuus epäsuotuisassa tapauksessa

Euroopan unionin pyrkiessä vakauttamaan alueen, vaikuttaisikin se päinvastaisella tavalla kuin oli suunniteltu. Sopimuskohdista ei päästäisi sopuun ja valtiot toteuttaisivat uudistuksia hyvin verkkaisella tavalla tai eivät ollenkaan. Korruptio ja järjestäytynyt rikollisuus kasvattaisi mahdollisuuksiaan entisestään. Tähän asti saavutettu haihtuisi savuna ilmaan ja valtiot pyrkisivät toteuttamaan uudistuksia vain niiltä kohdin kuin katsoisivat sen olevan omalta kannaltaan edullista. Oikeusjärjestelmää ei uudistettaisi ja etnisten ryhmien suvaitsevaisuutta karsitaisiin tai se jätettäisiin kokonaan vaille huomiota. Tällaisessa tilanteessa järjestäytynyt rikollisuus saisi oivan tukeutumisalueen ja kauttakulkumahdollisuuden Eurooppaan.

Muutamit Balkanin alueen valtiot haluaisivat jäseniksi ja pyrkivät uudistuksiin, mutta naapurivaltioiden epävakaa tilanne tuhoaisi niiden uudistukset. Tällainen tilanne voisi närkästyttää sekä valtion, joka on uudistanut järjestelmää että toisen menestyksestä kateelliset naapurivaltiot. Tiettyjen etnisten vähemmistöjä vainot tai pakkomuutto pois valtion alueelta olisi mahdollista. Tämän suorana seurauksena valtioiden rajat suljettaisiin ja valtioiden keskinäiset välit voisivat tulehtua voiman näytön asteelle. Tilanne voisi lopulta ajautua katastrofiin ja konfliktin puhkeamiseen.

Eräänä mahdollisuutena Kosovon tilanne vaikuttaisi tiettyihin etnisiin ryhmiin niin paljon, että he haluaisivat oman valtion Balkanin alueelle. Tämä ajaisi alueen kaaokseen ja sisällissodan partaalle uudestaan. Valtiot eivät olisi saaneet naapurussuhteitaan kuntoon, mikä edesauttaisi konfliktin syntymistä. Talouskasvun taantuminen ajaisi valtiot ennennäkemättömään ahdinkoon, mikä entisestään lisäisi tyytymättömyyttä niin valtiovallan kuin Euroopan unionin suuntaan.

Konfliktin puhjetessa Euroopan unioni lähettäisi alueelle joukkoja, jotka pyrkisivät tukahduttamaan ja pakottamaan konfliktin osapuolet rauhaan. Mikäli tässä ei onnistuttaisi, tulisi Euroopan unionin uudestaan tukeutua Yhdysvaltain apuun kriisin tukahduttamiseksi. Unioni menettäisi uskottavuutensa rauhan tuojana ja sovittelijana, mikä saattaisi syöstä koko EU:n ahdinkoon. Pahimmassa tapauksessa jäsenvaltiot eivät enää uskoisi Euroopan unioniin ja ko-

ko unioni voisi luhistua sisäisiin kriiseihin. Tämä voisi jopa johtaa uuden maailmanlaajuisen konfliktin puhkeamiseen.

Tällainen kauhukuva voisi tapahtua vain äärimmäisessä tilanteessa. Todennäköisempää on, että Balkanin alueella syntyvä uusi konflikti vaikuttaisi Euroopan unionin talouskasvuun ja unioni pystyisi itse pakottamaan alueen valtiot rauhaan. Siitä huolimatta unionin uskottavuus saisi kolauksen ja laajentumishaaveet Balkanille pysähtyisivät hyvin pitkäksi aikaa. Ehkä olisi jopa punnittava, onko Euroopan unioni laajentunut jo tarpeeksi ja pyrittävä radikaalisti rajoittamaan laajentumista.

6.3.3 Todennäköiset tapahtumat Euroopan unioni laajentuessa Balkanille

Euroopan unionin laajentuminen on haaste ja hyvin pitkä prosessi. Osa Balkanin valtioista voi liittyä Euroopan unioniin 3-5 vuoden sisällä. Ensimmäiset jäseneksi hyväksyttävät valtiot ovat todennäköisesti Kroatia ja Makedonia. Nämä maat ovat kehittyneet paljon ja niillä on halua päästä unionin jäsenvaltioiksi. Taloudellisen ja oikeudellisen rakenteen kehittämiseksi nämä maat tarvitsevat yhä apua EU:lta, ja unioni on tukenut valtioita neuvonantajilla ja yhteistyöelimillä.

Seuraavat jäsenyyslistalla olevat Balkanin maat ovat todennäköisesti Serbia, Montenegro ja Bosnia-Hertsegovina. Serbia on maa, joka halutaan hyvin nopeasti jäsenvaltioksi, koska sen saaminen unionin piiriin olisi merkittävä tekijä rauhan ja poliittisen kehittymisen kannalta. Tämä kannustaisi muita valtioita jäsenyyteen ja pelko Suur-Serbiasta vähenisi. Euroopan unionille on myös erittäin tärkeää, että yhteistyötä lisättäisiin Serbian kanssa. Sen saaminen Venäjän vaikutuspiirin alta pois olisi Euroopan unionille erävoitto. Tällä hetkellä tähän tähdätään ja länsimielisen parlamentin voitto vaaleissa myös kuvastaa kansan halua eurooppalais-tua - olla osa yhdentyvää ja entistä suurempaa Eurooppaa.

Serbialla ei ole tällä hetkellä varaa jättäytyä pois Euroopan unionista. Hyvin nopeasti naapurivaltiot saattavat kuulua unioniin ja silloin Serbian jäsenyyden saaminen voisi olla hyvinkin vaikeaa hajoamissotien takia. Montenegro liittyy todennäköisesti unioniin samoihin aikoihin Serbian kanssa. Sen itsenäistyminen vuonna 2006 on antanut mahdollisuuden kehittää omaa lainsäädäntöään jo valmiiksi hyvin eurooppalaiseksi.

Viimeisinä Balkanin maista Euroopan unioniin liittynevät Albania ja Kosovo. Albania on toteuttanut uudistuksia monella osa-alueella, vaikkakin rauhallisesti. Suurimpina ongelmina alueen jäsenyyteen ovat heikko talouskasvu, työllisyysrakenne ja sosiaalinen rakenne. Alue on

hyvin takapajuinen verrattuna muihin Balkanin valtioihin. Ainoana positiivisena asiana on, että siellä ei ole taisteltu, vaikka se onkin toiminut erityyppisten terroristijärjestöjen⁷³ tukeutumisalueena Jugoslavian hajoamissodissa. Albaniaa ei voi jättää kuitenkaan eroon laajentumisesta, sillä sen hyväksyminen laajentumisprosessiin mukaan vakauttaa ja tasapainottaa aluetta entisestään. Pitää myös muistaa, että jokaisen Balkanin valtion alueella elää albaanivähemmistöjä.

Kosovo on alueena hyvin mielenkiintoinen, Euroopan unioni ajoi alueen itsenäistymistä hyvin voimakkaasti. Kysymys oli hyvin pitkälle ulkopoliittisista näkemyksistä ja myös EU:n tärkeyden todistamisesta muille suurvalloille. Kosovo itsessään oli suurvaltapolitiikan pelinappula. Koko 2000-luvun suurin osa Euroopan unionin ulkopoliitikasta on rakentunut Balkanin ja sitä kautta Kosovon ympärille. Kosovon itsenäistymisellä todistettiin, että EU nousi Yhdysvaltojen ja Venäjän rinnalle tasavertaisena suurvaltana.

Kun Kosovo itsenäistyi, antoi Euroopan unioni lupauksen, että Kosovo pääsisi jossain vaiheessa myös unionin jäsenvaltioksi. Tämän toteutuminen vie kuitenkin aikaa, sillä koko alue on hyvin kehittymätön. Vaikka oikeuslaitos on rakennettu eurooppalaiseen mallin mukaan ja EU:n tuella, sen toimintaan saattaminen vie aikaa. Koko aluetta leimaa korruptio ja rikollisuus. Alueella ei tällä hetkellä ole minkäänlaista sosiaalista rakennetta, ei omaa pankkijärjestelmää, eikä menetelmää verojen keräämiseksi. Työttömyysprosentti on huikea ja suurin osa väestön tuloista tulee ulkomailta eläviltä sukulaisilta. Jotta Kosovosta tulisi joskus EU:n jäsenvaltio, täytyy sen saada taloutensa kuntoon. Tällä hetkellä Kosovon talous toimii täysin Yhdysvaltain ja Euroopan unionin tuen turvin.

Euroopan unionin laajentuminen koko Länsi-Balkanin alueelle tulee viemään vuosia, ellei vuosikymmeniä. Vielä on hyvin paljon epäkohtia, jotka tulee selvittää ennen kuin voi edes ajatella Balkania osana Euroopan unionia. Voidaan kuitenkin todeta, että EU tulee laajenemaan Balkanille, koska se on unionin etujen mukaista. Mitä paremmin Eurooppa pystyy turvaamaan oman alueensa ja vakauttamaan sinne rauhan, sen paremmin se pystyy toimimaan muuallakin maailmassa. Kun oma alue on rauhoittunut, pystyy unioni kasvamaan taloudellisesti ja viemään rauhan aatetta eteenpäin.

⁷³ Nykyään vapautusarmeija, UCK=Ustiria Climitare es Kosoves, KLA=Kosovo Liberation Army

6.4 Johtopäätökset

Pääasiallinen syy Euroopan unionin laajenemiselle on turvallisen ja vakaan Euroopan luominen. Kun koko Euroopan alueelle saatetaan demokraattiset, oikeudenmukaiset ja taloudellisesti vakaat olot, pienenee mahdollisen konfliktin uhka. Tähän turvallisuuden tilanteeseen pääseminen toisi unionille erittäin hyvät mahdollisuudet taloudellisen kasvun nostamiseen ja parhailtaan vallitseva taloudellinen taantuma taltutettua. Taloudellinen yhteistyö ja paremman taloudellisen edun tavoittelu oli alkujaan syy Euroopan unionin perustamiselle.

Vakauden perustaksi ei voi kuitenkaan ottaa vain turvallisen ja konfliktittoman Euroopan ideaa, vaan siihen kuuluu myös demokratia, oikeudenmukaisuus ja yksilön oikeuksien kunnioittaminen. Kaikkiin näihin unionilla on mahdollisuus vaikuttaa niin vanhoissa jäsenvaltioissa kuin jäsenehdokasmaissa.

Balkanille laajentuessa vakauden tila koko Euroopassa kasvaa ja tekee Euroopasta entistä vahvemman. Se nousee yhdeksi suurimmaksi maailmanmahdiksi Yhdysvaltojen ja Venäjän rinnalle. Koska kyse on valtioiden yhteenliittymästä, ei se kuitenkaan kilpaile suurvaltojen kanssa kilpailun perinteisessä merkityksessä. Vastaavanlaista globaalia toimijaa etsittäessä Euroopan unionia voisi verrata Yhdistyneisiin Kansakuntiin. Rooli vain on erilainen, koska jäsenvaltiot ovat huomattavasti paremmin sitoutuneet unionin toimintaan joka tasolla.

Laajentumalla pystytään minimoimaan konfliktin mahdollisuus Euroopassa, koska jäsenmaiden riidat pyritään ratkaisemaan rauhanomaisin keinoin. Lopulta Eurooppa-neuvosto voi jopa päättää miten riita ratkaistaan. Yksikään jäsenvaltio tuskin haluaa alkaa käyttää aseellista valtaa toista jäsenvaltiota kohtaan. Tällöin ei olisi voittajia, pelkästään häviäjiä. Taloudelliset tappiot olisivat mittavat, jos jäsenvaltio hädettäisiin unionista, pystyisikö entinen jäsenvaltio enää kauppaamaan tuotteitaan unionin alueella? Mikäli tällaiseen tilanteeseen ajaututtaisiin, olisi koko EU:n uskottavuus vaakalaudalla. Siksi riidat pyritään ratkaisemaan rauhanomaisin keinoin.

Talousalueen kasvu olisi myös merkittävä laajentumisen jälkeen. Euroopan unioni nousisi kaikkein rikkaimmaksi maailmanmahdiksi. Balkanin alueella on runsaasti resursseja niin raaka-aineiden osalta kuin teollisuudessa. Vaikka laajentuminen aluksi veisikin varoja, on kaikilla sijoituksilla riskinsä.

Balkanin alueelle laajentumista on pelätty ja kritisoitu sen takia, että sisäisen konfliktin mahdollisuus voisi kasvaa. Samaan henkäykseen on myös todettu, että Balkanin alueen valtioiden mukaanotto syö unionin varoja suunnattomasti. Rikkaat jäsenvaltiot maksavat köyhien valtioiden liittymisen unioniin. Hinta, mikä maksetaan siitä, että Balkanin alue saadaan taloudellisesti vakaaksi, on pieni verrattuna siihen, että tyytymättömyydestä nouseva konflikti raunioitaisi koko Euroopan. Olemme eläneet hyvin pitkään rauhan ja hyvinvoinnin aikaa ja kuva totalitaarisesta sodasta on siirtynyt vanhusten tarinoiksi. Balkanin alueella se kuitenkin oli vain reilu kymmenen vuotta sitten totisinta totta.

Ongelmaton laajentuminen ei ole, vaan on hyvin paljon epäkohtia, joissa Euroopan unionin tulee olla neuvonantajana ja tukijana. On tuettava valtionelinten päätöksiä ja kannustettava valtioita muuttamaan kehityksen esteen kohteita. Tulevaisuudessa Balkanin alueen rauha ei tule olemaan pääasiallinen tekijä, vaan oikeusjärjestelmien ja talouden parantaminen sekä järjestäytyneen rikollisuuden kitkeminen. Kaikilla Balkanin alueen valtioilla on halu liittyä jäseniksi ja motivaatio sen toteuttamiseen. Toteutukselle on vain varattava aikaa ja lopullinen laajentuminen on todennäköisesti toteutunut 15-20 vuodessa.

Milloin Euroopan unioni on sitten laajentunut tarpeeksi? Jatkuuko laajentuminen vielä tunnetun Euroopan rajojen yli? Laajentuminen tulee todennäköisesti loppumaan maantieteellisen Euroopan rajoille ja siitä eteenpäin laajentuminen näkyy enemmän erityyppisinä assosiaatio-sopimuksina sekä neuvonantajatukena että erityyppisinä konfliktinesto-operaatioina. Tulevaisuuden haasteina ovat Afrikan ja Lähi-idän alueiden rauhoittaminen ja kehityksen edistäminen. Euroopan unioni tulee tulevaisuudessakin tuomaan rauhan sanomaa ympäri tunnettua maailmaamme.

7. LÄHTEET

7.1 Kirjallisuuslähteet

Raimo Lintonen: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen, Strategian tutkimuksia julkaisusarja 1, n:o9, isbn 951-25-0843-5

Kamppinen Matti, Kuusi Osmo & Söderlund Sari: Tulevaisuudentutkimus, perusteet ja sovellukset, 2 korjattu painos, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tammer-Paino Oy, tampere, 2003

Mannermaa, Mika: Tulevaisuuden hallinta-skenaariot strategiatyöskentelyssä, WSOY, Porvoo,1999

Suomen EU-politiikan suuntaviivat, Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 14.2.1995

EU Maailmassa, Euroopan unionin ulkopoliittikka, EU:n julkaisutoimisto, ISBN 978-92-79-06084-7

Tapio Raunio & Teija Tiilikainen: Euroopan rajat, laajeneva eurooppa,2002 Gaudeamus, ISBN 951-662-868-0

Dr. Klaus-Dieter Borchardt: Euroopan Yhentyminen, Euroopan yhteisön synty ja kehitys, Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1995. ISBN 92-826-9749-5

Kristi Raik ja Teemu Palosaari: Tärkeintä on osallistuminen, Uudet jäsenmaat mukautuvat EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, UPI-raportti 2004, 10, ISBN 951-769-167-X

EU Maailmassa, Euroopan unionin ulkopoliittikka, EU:n julkaisutoimisto, ISBN 978-92-79-06084-7

Kirsti Kauppi: Suomen paikka maailmassa? EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka, Miten YUTP on kehittynyt ja miten se toimii, ISBN 951-37-3875-2

Hanna Ojanen:EU:n puolustuspolitiikka ja suhteet NATO:n: Tervetullutta kilpailua, UPI-raportti 3/2003, ,ISBN 951-769-146-7

Tapio Kangasvuo: Suomen tehtävät Bosnia – Herzegovinassa suoritetuissa rauhanturvaoperaatioissa, MPKK, kandi-työ, Strategianlaitos, 2006

7.2 Internetlähteet

7.2.1 Euroopan unionin portaali

http://europa.eu/abc/history/foundingfathers/monnet/index_fi.htm, Jean Monnet (1888-1979), poimittu 3.2.2009

<http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl> : Laajentuminen 2004: EU:n haasteena 25 jäsenmaan unioni, EU:n portaali, päivitetty 13.6.2005, poimittu 13.9.2007

http://europa.eu/pol/agr/overview_fi.htm, Yleiskatsaus Euroopan unionin toimintaan, Maatalous, poimittu 11.10.2007

<http://europa.eu/scadplus/leg/fi/lvb/e50025.htm>, Laajentumisstrategia 2006-2007: haasteet ja integrointikyky, poimittu 27.1.2009

http://europa.eu/pol/cfsp/overview_fi.htm, Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, EU puhuu yhdellä äänellä, päivitetty maaliskuussa 2008, poimittu 25.11.2008

http://europa.eu/scadplus/glossary/petersberg_tasks_fi.htm, Eurooppa Sanasto, Petersbergin tehtävät, poimittu 20.1.2009

<http://europa.eu/scadplus/leg/fi/lvb/a19000.htm>, Amsterdamin sopimus: yhtenäinen ja tehokas ulkopoliittikka, poimittu 19.1.2009

<http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>, Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Euroopan unionin turvallisuusstrategia, poimittu 12.2.2009

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu)

[lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=](http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=)

COMfinal&an_doc=2008&nu_doc=127, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Länsi-Balkan – lähemmäksi EU-jäsenyyttä, EU-portaali, poimittu 19.2.2009

7.2.2 Helsingin Sanomien internet-sivut

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Gazan+rakentaminen+vain+tuhottavaksi+mietitytt%C3%A4%C3%A4+EU-maita/1135243032438>, HS, Gazan rakentaminen vain tuhottavaksi mietityttää EU-maita, poimittu 26.1.2009

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/EU+lupaa+Islannille+nopean+j%C3%A4senyyden+ilman+erikoiskohtelua/1135243145000>, HS, EU lupaa Islannille nopean jäsenyyden ilman erikoiskohtelua, poimittu 2.2.2009

<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Talouskriisi+ajaa+Islantia+kohti++EU-j%C3%A4senyyden+l%C3%A4mp%C3%B6%C3%A4/HS20081227SI1MA016x4>, HS, Talouskriisi ajaa Islantia kohti EU-jäsenyyden lämpöä 27.12.2008, poimittu 3.2.2008

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Iran+kertoi+onnistuneesta+satelliitinlaukaisukokeesta/1135238716260>, HS, Iran kertoi onnistuneesta satelliitinlaukaisukokeesta, poimittu 13.2.2009

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Maltalle+saapui+yhdell%C3%A4+troolarilla+satoja+maahanpyrkij%C3%B6it%C3%A4/1135243200273>, HS, Maltalle saapui yhdellä troolarilla satoja maahan pyrkijöitä, poimittu 13.2.2009

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Serbia+valinnan+edess%C3%A4/HS20080226SI1MA013o2>, HS, Serbia valinnan edessä, poimittu 20.2.2009

<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Serbia+valitsi+tien+kohti+l%C3%A4ntt%C3%A4+EUroopan+on+tultava+vastaan/HS20080513SI1MA01bi4>, HS, Serbia valitsi tien kohti länttä, Euroopan on tultava vastaan, poimittu 20.2.2009

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Barroso+Serbian+EU-j%C3%A4senehdokkuus+mahdollinen+ensi+vuonna/1135239152607>, HS, Barroso: Serbian EU-jäsen ehdokkuus mahdollinen ensi vuonna, 3.9.2008, poimittu 24.11.2008

<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Serbian+EU-eteneminen+tyyss%C3%A4si+taas+Ratko+Mladiciin/1135239455537>, HS, Serbian EU-eteneminen tyssäsi taas Ratko Mladiciin 15.9.2008, poimittu 24.11.2008

7.2.3 Muut internetlähteet

<http://www.tsv.fi/ttapaht/014/moisio.htm>, Synnyistä häpeän kautta uudelleenpolitisoitumiseen – Viisi näkökulmaa geopolitiikkaan, Sami Moisio, poimittu 24.2.2009

<http://www.tulevaisuus.fi/topi/Default.asp>, Topi, Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali, Tieteenala, poimittu 25.2.2009

<http://www.virtuaaliyliopisto.fi/strategiapalvelu/tyokalupakki/tulevaisuudentutkimus.html>, Tulevaisuudentutkimuksen tarkoitus, poimittu 24.2.2009

<http://www.tulevaisuus.fi/topi/Default.asp>, Topi, Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali, Tieteenala, poimittu 25.2.2009

<http://www.lyseo.edu.ouka.fi/suvaitsevaisuus/suvaitse/integra.html>, Integraati-termi, poimittu 20.1.2009

http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2006/art_2006-09-06_001.html, Naisten palkat 80 prosenttia miesten palkoista, Kirjoittaja: Marjut Pietiläinen, artikkeli julkaistu Tilastokeskuksen *Tieto&trendit-lehdessä 8/2006*, poimittu 3.2.2009

http://www.mil.fi/paesikunta/materiaaliosasto/liitteet/stae2006/workshop_1_hiltunen.pdf, Tulevaisuuden tutkimuksen menetelmät ja heikot signaalit, Elina Hiltunen poimittu 24.2.2009

<http://www.mil.fi/paesikunta/artikkelit/2569.dsp>, Puolustusvoimien portaali: EU:n taisteluosastot - perinteistä kriisinhallintaa paremmin valmiuksin, poimittu 12.2.2009

<http://www.defmin.fi/index.phtml?s=358>, Puolustusministeriö, SUOMEN OSALLISTUMINEN EUROOPAN UNIONIN TAISTELUOSASTOIHIN, poimittu 12.2.2009

<http://www.defmin.fi/index.phtml?s=418>, Puolustusministeriö, EU:n kriisinhallinta, poimittu 18.2.2009

<http://www.defmin.fi/index.phtml?s=418>, Puolustusministeriö, EU:n kriisinhallinta, poimittu
18.2.2009